

“Dones bolivianes a Catalunya: formant ciutadanes de la Societat de la Informació”

MEMORIA EXPLICATIVA

Direcció científica

Dra. Adela Ros Híjar

(Internet Interdisciplinary Institute, Universitat Oberta de Catalunya)

Equip de Coordinació

Graciela De La Fuente Vilar - Coordinació General

(Internet Interdisciplinary Institute, Universitat Oberta de Catalunya)

Dra. Teresa Osio (AIGOB)

Dr. Joseba Achotegui (SAPPIR, UB)

Novembre 2009

INDEX

1.	CONTEXT I JUSTIFICACIÓ	3
2.	OBJECTIUS DE L'ACTIVITAT FORMATIVA	5
3.	MODEL FORMATIU (plantejament pedagògic i eixos d'acció i premisses teòriques)	6
4.	LES PERSONES DEL PROJECTE	8
4.1.	L'EQUIP DE FORMACIÓ	8
4.1.1.	Funcionament de l'Equip	9
4.1.2.	Perfils i tasques.....	10
4.2.	LES DONES BOLIVIANES	12
4.2.1.	Primer contacte amb les dones.....	12
4.2.2.	Selecció de les 40 dones participants	13
4.2.3.	Perfil de les participants del curs formatiu	14
5.	EIXOS DE L'ACCIÓ FORMATIVA	18
5.1.	EIX D'ACCIÓ 1: TALLERS FORMATIUS	19
5.1.1.	Estratègia didàctica	19
5.1.2.	L'oferta formativa.....	19
5.1.3.	Organització	21
5.1.4.	Participació als tallers i gestió de la diversitat	21
5.1.5.	Servei de connexió durant els tallers	22
5.1.6.	Materials didàctics: els tutorials	23
5.2.	EIX D'ACCIÓ 2: ACOMPANYAMENT EDUCATIU: LES TUTORIES	24
5.3.	ACTIVITAT 4: GRUPS DE SUPORT	25
6.	RESULTATS	26
6.1.	RESULTATS I APRENENTATGES ESPERATS	26
6.2.	ALTRES RESULTATS I APRENENTATGES NO ESPERATS	29
7.	AVALUACIÓ FINAL	30
7.1.	Participació i permanència.....	30
7.2.	Aspectes organitzatius	30
7.3.	Model formatiu:.....	31
7.4.	Aplicacions tecnològiques durant la formació:	32
7.5.	L'avaluació de les dones	33
7.5.1.	Buidatge dels qüestionaris a les dones bolivianes	33
7.5.2.	Un apunt sobre els grups de suport.....	40
8.	DIFUSIÓ DEL PROJECTE	40
9.	CONCLUSIONS: Què hem après sobre com haurem de formar a les dones migrades a la societat de la informació?	41
10.	ANNEXOS	43

ACTIVITAT FORMATIVA

“Dones bolivianes a Catalunya: formant ciutadanes de la Societat de la Informació”

MEMORIA EXPLICATIVA

1. CONTEXT I JUSTIFICACIÓ

Des de fa uns quants anys, les dones migrades s'han convertit en un referent bàsic de les migracions contemporànies. Ara, com mai abans, milions de dones al món es proposen marxar, àdhuc els seus fills i filles, com a estratègia personal i familiar cercant feina i noves oportunitats. Per a aquestes dones, les noves tecnologies de la comunicació i de la informació s'han convertit en companyia inseparable.

Des d'abans de sortir, un telèfon –mòbil o fix—els hi ha permès contactar amb gent que les han facilitat tota la informació i gestions necessàries per a poder marxar. Després, han aconseguit tenir alguna persona esperant-les al lloc d'arribada. Han pogut consultar per Internet, molt especialment a través de fòrums temàtics, la situació als països de destinació. Han vist per la televisió satèl·lit imatges del país a on es dirigeixen. Saben que, d'alguna forma, les tecnologies els hi permetran un cop allà seguir en contacte amb els seus familiars “d'aquí”.

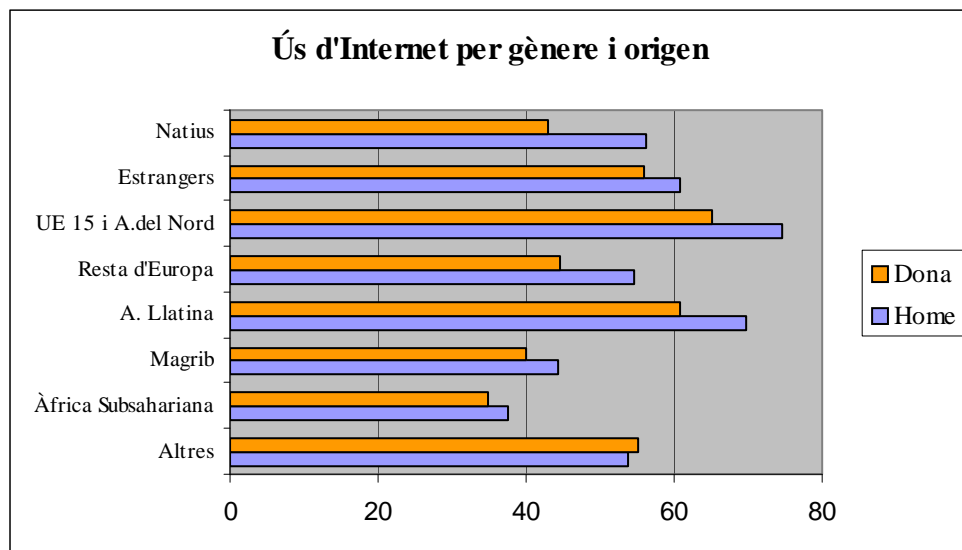
Les migracions contemporànies representen una forma de connexió global. No s'ha dit prou i molt menys s'ha reconegut encara: la mateixa interconnexió que està generant bona part dels desplaçaments de persones en el món global (Castles & Miller 2003) és ara aprofitada per homes i dones migrants per superar les dificultats dels desplaçaments. Molt especialment, per portar millor els efectes que la distància comporta (Ros 2008).

Des del Programa de Recerca en Migració i Societat Xarxa de l'Internet Interdisciplinary Institute (IN3) al llarg dels darrers anys hem centrat la nostra mirada en l'entrecruament entre les migracions actuals i el marc de la Societat de la Informació. Des d'aquesta perspectiva, ens preguntem fins a quin punt la Societat de la Informació, i molt especialment la gran capacitat per processar informació que aquesta genera, està transformant les dinàmiques i les experiències migratòries tant des dels països d'origen com a les societats receptors. Estem davant una superació del límit que tradicionalment l'espai ha comportat per aquestes comunitats? Tenen accés els migrants a més informació de qualitat que mai? Es transforma l'experiència migratòria en un contacte permanent amb la societat d'origen gràcies a un accés cada vegada més ampli als sistemes de comunicació internacional? Què canvia i què no?

En aquest marc, el cas de les dones bolivianes a Catalunya resulta de molt interès. L'entrada de les dones migrades des de Bolívia a Catalunya a la societat de la informació s'està produint per la porta del darrera. Tot i que les eines de la societat de la informació podrien estar contribuint a generar molts beneficis per a aquestes dones --més informació, més comunicació, menys límits basats en l'eix espai-temps, noves formes d'apoderament-- no se sap encara fins a quin punt tot això s'està produint.

Les dades de les que en disposem apunten cap a un ús d'Internet per part de les dones més baix que en el cas del homes. El gràfic1 ens mostra com les diferències en l'ús d'Internet en detriment de les dones es mantenen per tots els grups poblacionals, menys pels classificats en "altres categories" en el que el percentatges d'ús de les dones superen per poc al dels homes. Tot i així, una dada a tenir en compte és que les diferències en l'ús de les TIC per gènere són més exacerbades en el sí de la població nativa que en el conjunt de la població estrangera de Catalunya. Si en el cas de la població nascuda a Catalunya la diferència en l'ús d'Internet en detriment de les dones arriba a 13,3 punts percentuals, en el cas de la població immigrant aquesta diferència es redueix a 4,7 punts. De fet, el percentatge de dones natives entrevistades que declaren haver utilitzat Internet en els últims 30 dies només està per sobre del de les dones d'origen subsaharià (34,8%) i magrebí (40,1%). Els percentatges de dones usuàries d'Internet de tots els altres grups són superiors a les dones natives.

Gràfic 1

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Baròmetre de la Comunicació i la Cultura de Catalunya (any mòbil 2007-2008)

En un nivell més qualitatiu, les entrevistes realitzades a algunes dones llatinoamericanes complementen les estadístiques. El telèfon –fix i mòbil– s'ha convertit en un referent constant per elles. Les dones bolivianes truquen als seus fills/es, els hi envien diners, segueixen les seves vides des de la distància. Però no sempre és fàcil. La incomunicació en l'era de la comunicació, els malentesos, la falta de privacitat, els efectes no desitjats, l'excés de demandes des d'"allà", són noves situacions que es presenten davant les dones bolivianes a Catalunya. I, per últim, l'excés de proximitat, que no sempre saben gestionar.

Per una altra banda, a Bolívia la problemàtica social de la infància i la família en general comença a presentar-se com a urgent. Els diaris, la televisió, tothom en parla dels efectes que la marxa de milers de dones, moltes d'elles mares, està provocant en la societat boliviana a través de les seves famílies.

Ara bé, en el món de la Societat de la Informació, les dones migrades de Bolívia podrien trobar una gran oportunitat per resoldre una part dels seus problemes i preocupacions. Conèixer millor les eines, els mecanismes, les dinàmiques, els efectes, pot contribuir de forma clara a fer un pas important en els seus processos cap a la ciutadania de les dones migrades a la Societat de

la Informació. Cal aprofitar millor la dinàmica d'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació ja iniciada per elles de forma natural –fortament condicionades pel factor necessitat familiar—i passar a una segona etapa de domini i control de les capacitats de informar-se i comunicar-se. Aquest és un dels factors claus que podran situar les dones migrades en dinàmiques d'èxit social, laboral i personal.

2. OBJECTIUS DE L'ACTIVITAT FORMATIVA

Els objectius d'aquest projecte es van plantejar en forma d'objectius generals, específics i operatius.

L'**objectiu general** d'aquesta activitat formativa era bàsicament contribuir a l'establiment d'una relació amb les tecnologies de la informació i de la comunicació que resulti beneficiosa tant per a les dones migrades com per a la societat catalana en el seu conjunt.

Les dones migrades realitzen un primer contacte amb la societat en xarxa i amb les tecnologies de la informació i de la comunicació en gran part com a conseqüència dels processos migratoris. Amb un coneixement més ampli i profund de les TIC, com a eines fonamentals, i dominant els àmbits de la informació i de la comunicació, creiem que les dones migrades poden convertir-se en ciutadanes de la Societat de la Informació en millors condicions, més control, i major possibilitats d'apoderament i d'assoliment d'un major èxit personal i professional.

En relació a l'**objectiu específic** del projecte realitzat es van incloure dos:

- a. Facilitar a un grup de 40 dones bolivianes residents en Catalunya coneixements per a millorar les seves condicions de vida a la societat de la informació. Mitjançant un curs de formació integral, les dones van rebre formació específica i de qualitat sota el títol "*Noves tecnologies al nostre servei*".

Aquesta experiència formativa innovadora i pilot volia demostrar la necessitat d'integrar la preparació en la gestió de la societat de la informació en qualsevol pla o actuació que tingui per objectiu la integració social de la població migrant a les societats contemporànies.

El curs es va dissenyar sobre dues condicions socials en què es troben les dones migrants:

- Una realitat migratòria que comporta per a moltes dones gestionar contínuament les relacions amb l'origen de forma constant.
- Una societat receptora a on el coneixement i bon ús de les noves oportunitats tecnològiques són un pas molt important per a la integració social i el benestar de les dones migrades.

Pel que fa **als objectius operatius**, aquest curs de formació contemplava els següents objectius:

1. Millorar les formes d'utilització de les noves tecnologies de la informació i comunicació com recursos necessaris tant per al manteniment dels vincles familiars amb el país d'origen com per a la seva integració i articulació en la societat receptora.
2. Facilitar a les dones bolivianes migrades a Catalunya els coneixements culturals propis de l'era de la informació desenvolupant les competències tecnològiques i informacionals, potenciant sabers contextualitzats i reflexius, de manera que aquests els permetin adquirir major autonomia en un món cada vegada més digitalitzat del qual poden servir-se per a cobrir les necessitats sorgides pel fet migratori.
3. Afavorir la promoció i apoderament del col·lectiu de dones bolivianes a Catalunya, de manera que es contribueixi en l'emancipació personal i social d'aquest col·lectiu,

disminuint així el risc d'exclusió digital, al temps d'impulsar l'expansió i de la societat de la informació.

4. Elaborar un material didàctic específic aplicat al context de les dones migrades.
5. Conèixer millor la realitat de les migracions actuals com a primera "generació" de dones migrades en l'Era de la Informació. Més específicament, identificar les oportunitats i riscos experimentats per part de dones migrades que es veuen abocades a un món en què la distància, el temps i la velocitat adquireixen ara significats molt diferents.

A l'apartat d'Avaluació es presenten els resultats obtinguts per a cadascun d'aquests objectius marcats a l'inici.

3. MODEL FORMATIU (plantejament pedagògic i eixos d'acció i premisses teòriques)

La formació que hem pogut realitzar de forma experimental s'ha realitzat seguint un **plantejament pedagògic** molt concret. Per a nosaltres, aquestes característiques són precisament part de la importància d'aquest projecte formatiu i allò que li aporta interès per a futurs plantejaments formatius en matèria de migracions i TIC. Aquests trets són:

- 3.1. En primer lloc, hi ha al darrera d'aquest projecte una concepció de les TIC com a mitjans per una sèrie de funcions i objectiu. Des d'un inici de l'elaboració del disseny formatiu vàrem creure que era molt important transmetre al llarg del curs una concepció de les TIC gens determinista i si molt utilitarista. Aquest tret fonamental es va traduir en el que nosaltres hem anomenat **l'adaptabilitat de les TIC a les necessitats i realitats de les dones**.

En aquest sentit, es va concebre una formació a mida en un sentit tan grupal com individual. Es va intentar tenir en compte sempre les situacions socioeconòmiques i culturals de les dones participants a l'hora de dissenyar els continguts de la formació. En el disseny i definició de cadascuna de les sessions formatives es va partir sempre d'aquesta condició. També al llarg de la formació, sempre es va procurar buscar exemples i reproduir situacions quotidianes en les quals les TIC les dones es troben presents. Aquesta condició de proximitat o adaptabilitat també es va tenir molt en compte a l'hora de dissenyar el materials, formar als formadors/es i també quan es creaven casos de treball durant els tallers. Per últim, aquest sentit implícit de la formació es va traduir també en una volguda i pretesa flexibilitat en l'ús de les TIC per part de les dones a qui mai es va limitar la seva llibertat a l'hora de consultar una pàgina web (música llatina, notícies dels seus pobles, etc.) o d'explicar una qüestió personal.

- 3.2. En segon lloc, es va optar per un plantejament holístic de les tecnologies basada en una concepció de les TIC com una condició bàsica d'una nova lògica social que caracteritza el nostre present, i també el de les dones bolivianes a Catalunya. Una lògica que s'estructura al voltant d'una gran capacitat de transmissió d'informació i comunicació.

És per aquest motiu que aquest projecte formatiu inclou una diversitat d'eines tecnològiques, des del ordinador fins al mòbil, des de la càmera digital fins les xarxes socials. Les TIC es presenten en aquest projecte com un continu, com un "món" o una lògica a la qual s'hi accedeix poc a poc, sense pors, sempre des de la pròpia experiència i la necessitat vital i des de diverses entrades personalitzades. Aquesta condició holística ha condicionat aquest projecte en molts sentits, creant una sensació molts cops de vertigen i de "passar per sobre de molt i no aprofundir en res". Aquest era, precisament, un tret important del nostre projecte formatiu.

- 3.3. En tercer lloc, aquest projecte formatiu es basa en una de les hipòtesis que la nostra recerca anterior ja havia confirmat en bona part: que les persones migrades ja es troben immerses dins les dinàmiques i tendències de la societat cada vegada més tecnològica i enxarxada. Per tant, partíem d'aquesta afirmació i no ens limitàvem a trobar els eixos

d'exclusió-inclusió. El programa de formació es concep, doncs, com un espai per un col·lectiu que ja forma part d'una realitat però que, precisament per aquesta raó, necessita formació per ampliar coneixements, aclarir dubtes, i ampliar perspectives. Així doncs, una de les consignes d'aquest projecte formatiu va ser: "Simple i ambicions".

- 3.4. Per últim, a vegades els programes formatiu fallen en les coses més petites, però molt importants. Aquest projecte formatiu va basar-se des de l'inici en la necessitat d'adaptació als horaris, espais i condicions de les dones participants. I així ho vàrem fer. Tot el curs es va adaptar a les possibilitats reals d'horaris de les dones (dissabte a la tarda i, per les trobades amb les tutores, es van aprofitar també alguns vespres). El lloc a on es va impartir el curs, el Centre Cultural Bellvitge i Centre de Suport de la Universitat Oberta de Catalunya a l'Hospitalet de Llobregat, es va triar en funció de la seva proximitat a una de les àrees a on es concentra més població d'origen bolivià, la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat (encara que després vàrem comprovar que la majoria d'elles no vivien en aquest municipi). A més, la facilitat per arribar amb transport públic i, sobretot, la dignitat de les instal·lacions ens va fer decidir per aquest lloc. L'edifici comptava amb els equipaments tecnològics, els espais i la llum necessàries per portar a terme el curs i fer-ho amb un nivell de qualitat alt. Per a nosaltres, aquesta constituïa un requisit bàsic per a la formació de les dones en tant en quan elevador del seu sostre social i possibilitador de futur.
- 3.5. Una formació **propera i acollidora** a on les dones se sentissin a gust, poguessin ampliar el seu cercle d'amistats i, simplement, s'ho passessin bé participant. Per a això, es va tenir cura en els petits detalls i es va intentar generar aquest esperit de col·laboració i companyia entre elles

Per una altra banda, el projecte gira al voltant d'un programa formatiu com a eix estructurador d'una metodologia que vol formar al mateix temps que acompanyar i conèixer millor la realitat social de les dones immigrades. Es tracta, doncs, d'una aproximació **metodològica integral i intensiva** en el temps que consta de **tres línies d'acció**, que s'interrelacionen i donen lloc a un treball en xarxa per part de l'equip de professionals, que permet realitzar un seguiment continu tant als progressos individuals de cada participant com els de grup.

- a) La primera línia es dona a través de la realització de 14 **tallers de formació** dels quals 12 són de caràcter optatiu i 3 són de caràcter obligatori. Aquests últims, tenen un caràcter integrador dels coneixements assolits en el recorregut formatiu. Tots els tallers estan plantejats de manera modular.

Aquesta modalitat afavoreix una oferta formativa flexible, ja que es pretén que cada taller estigui estructurat de manera que pugui viure's de manera aïllada o com part de la seqüència general del programa de formació. Això facilita que cadascuna de les participants elabori (amb l'acompanyament d'una tutora) el seu recorregut particular, possibilitant-li optar per una formació: puntual, lineal o alternada, segons les seues interessos i necessitats formatives.

El plantejament de la formació mitjançant tallers permet donar lloc a aprenentatges significatius. És a dir, es vol propiciar un procés d'ensenyament-aprenentatge que parteixi de les necessitats de les participants, sorgides de les seves experiències quotidianes en relació a la utilització de les noves tecnologies de la informació i comunicació. Així mateix, aquest plantejament intenta equilibrar els aprenentatges tant teòrics com pràctics que adquireixin significació en la vida quotidiana de les participants, combinant el treball individual i de tipus cooperatiu.

- b) Una segona línia de treball consisteix en l'**acompanyament educatiu**, com una modalitat que permet individualitzar l'oferta formativa, a través del treball tutorial, de manera que cada tutora pugui acordar amb la tutoranda, el recorregut formatiu dins del marc de l'oferta dels tallers que millor respongui a la seva particularitat. Aquest acompanyament dona lloc rellevant a que cada participant pugui reflexionar sobre el seu propi procés d'aprenentatge amb el suport i orientació d'una tutora.

Aquesta modalitat facilitarà a l'equip tant la detecció continuada de les necessitats sentides i formatives de les participants com la identificació d'estratègies de treball adequades, amb la finalitat de cobrir les demandes individuals de formació, mitjançant l'elaboració dels PFI fet que possibilita també establir un sistema de millora constant del procés d'ensenyament-aprenentatge, per tal de superar els obstacles tan individuals com grupals que puguin sorgir.

- c) Finalment, els **grups de suport/discussió** representen el tercer eix per portar a terme una intervenció integral. Proposem generar un espai on les destinatàries puguin compartir les seves experiències com a dones, immigrades, mares, i treballadores. Aquestes sessions col·lectives es realitzaran amb la participació i recolzament estratègic de professionals de l'àmbit de la salut mental, per detectar conjuntament situacions de depressió o ansietat. Com ja han assenyalat molts psicòlegs i psiquiatres, les migracions contemporànies estan generant nous problemes en la salut mental de les persones (Achetegui, 2005).

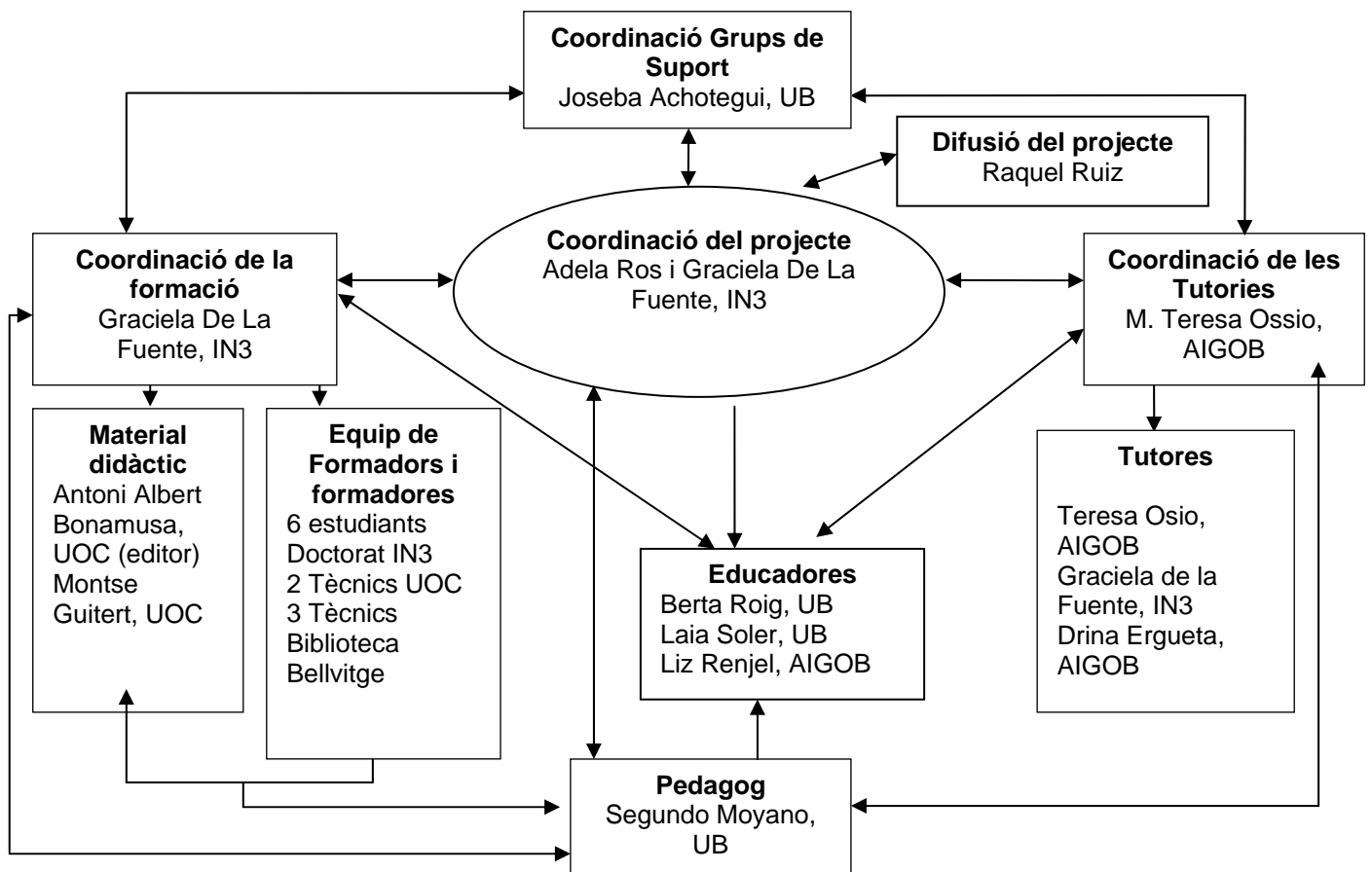
4. LES PERSONES DEL PROJECTE

4.1. L'EQUIP DE FORMACIÓ

Aquest projecte ha exigut la participació d'un equip de professionals molt divers que s'ha constituït com un equip de treball en xarxa. L'equip estava format per persones de l'equip d'investigació de l'IN3, estudiants de doctorat del mateix institut, així com especialistes d'altres institucions (UOC, AIGOB, UB) i pedagogs i estudiants en pràctiques de la Facultat de Pedagogia (Universitat de Barcelona). Amb aquesta selecció i suma de persones es va pretendre crear un equip amb trets molt valuosos: alta especialitat en diferents camps, interdisciplinari, molt motivat i divers culturalment. En aquest darrer aspecte, la participació estratègica de 5 persones bolivianes i 4 d'altres països d'Amèrica Llatina buscava un apropament a la realitat cultural de les dones bolivianes.

A continuació fem una descripció de l'organigrama de l'equip formatiu així com de cadascun dels perfils i persones que en van formar part.

Organigrama de l'Equip

4.1.1. Funcionament de l'Equip

Com es pot observar al quadre de l'organigrama de l'equip, aquest projecte va funcionar sobre la base de la col·laboració de moltes persones sota un model dinàmic i d'enriquiment constant i mutu. Això va significar diverses característiques i trets:

En primer lloc, funcionament autònom de cada persona sota la supervisió d'un **equip coordinador** encarregat de dissenyar el programa, fer la formació i inicial, fer el seguiment de cada fase, i garantir el funcionament correcte del programa formatiu.

Segon, la xarxa de professionals que van participar, van treballar amb una **dinàmica col·laborativa** per tal de realitzar un treball formatiu integral.

Tercer, al llarg del projecte, es van produir canvis i ajustaments quan es va observar alguna necessitat o mancança. Això va generar un model de **funcionament dinàmic** que va permetre adaptar-se bé a cada moment.

Quart, la **comunicació interna** de l'equip va realitzar-se a través de dues eines de comunicació:

1. Un espai virtual d'intercanvi (concretament un Google Groups <http://groups.google.es/group/donesbolivianes-imsi?hl=es>) que l'equip de coordinació, l'equip de formació, educadores, tutores i col·laboradors/es van compartir i utilitzar.¹
2. El correu electrònic.

¹ Es va recorre a una eina tecnològica Google Groups, per tal de consolidar una comunitat de formador/es i un espai per al diàleg on compartir informació de manera àgil i on es pot compartir les experiències de cada formador/a amb el grup de dones participants. De manera que es converteix en una eina de treball intern que a més de facilitar la comunicació dins de l'equip que no comparteix un mateix espai permet fer un seguiment conjunt de cada dona participant.

4.1.2. Perfils i tasques

a. L'equip de formació

L'equip de formadors/es (11) el constituïa un grup de persones expertes en societat de la informació bé com a estudiants de doctorat (es va aprofitar el nivell d'expertesa dels becaris de doctorat de l'IN3) o com a investigadors dins aquesta àrea temàtica. Tant el seu nivell de coneixements, com la seva interdisciplinarietat, com la seva experiència prèvia en formació (alguns d'ells amb experiències semblants a països d'Amèrica Llatina) així com la seva motivació per contactar amb una realitat social com és la de la immigració, tots ells van ser elements que van contribuir en l'èxit de la formació. Cal dir aquí que la qualitat de la formació i la participació activa en el projecte van ser molt importants.

Les **tasques** de cada persona formadora especialitzada va ser:

- Planificació didàctica de la sessió formativa.
- Col·laboració en l'elaboració dels materials didàctics del taller.
- Dur a terme les sessions formatives.
- Al finalitzar cada taller, fer una valoració del mateix que es compartiria amb la resta de l'equip (a través dels diaris dels tallers) penjat a l'espai de comunicació intern a Google group.

Les persones especialistes encarregades de la formació van ser:

Estudiants de doctorat de l'IN3:

Joan Melià

Maria Pérez-Mateo

Daniela De Carvalho

Edgar Gómez

Daniel Bobadilla

Ana Waksberg

Formadores i formadors d'altres entitats:

Beatriz Benítez (Biblioteca UOC)

Ariadna Pedròs (UOC)

Cristina Amatryan (Xarxes de Biblioteques de L'Hospitalet)

Pedro Bravo (Xarxes de Biblioteques de L'Hospitalet) .

Per últim, les persones de l'equip de coordinació del projecte van participar també en la formació.

b. Tutores:

Les tutores van dur a terme l'acompanyament educatiu. Es tracta d'especialistes en l'àmbit de la pedagogia social, comunicació social i del dret, tant amb experiència del món associatiu de migrants i migrades, així com en la formació i recerca relatives al fenomen migratori. A més, totes les tutores eren bolivianes d'origen, la qual cosa va possibilitar la proximitat cultural amb les dones beneficiàries del projecte formatiu.

Les tasques de cada tutora van ser:

- Entrevistes en profunditat a les dones participants
- Disseny i elaboració de instrument d'anàlisi de necessitats i seguiment de la formació.
- Realitzar l'anàlisi de necessitats
- Elaboració del "Pla Formatiu Individualitzat" (PFI) de cada tutoranda.
- Coordinació amb els formadors/es i les formadores especialitzades
- Seguiment del procés formatiu de cada tutoranda: accessibilitat de les tutores durant tot el procés formatiu (presència en sessions formatives, correu-electrònic, mòbil.)
- Assistència i observació durant les sessions formatives

- Participació en grups de discussió: entrevista grupal de detecció de problemàtiques de la formació (avaluació continua) i presentació de la persona del SAPPIR
- Informe valoratiu final de cada cas al finalitzar el cicle formatiu.
- Reunió valorativa final amb les participants del seu grup de tutorandes: entrevista grupal avaluativa, cloenda de la formació i lliurament de certificats d'assistència a les participants.

c. Coordinació Grups de Suport:

Aquest projecte de formació anava acompanyat de dues sessions de suport que, amb una tècnica de dinàmica de grup, va reunir a totes les participants per tal de generar un espai a on parlessin de les característiques i les conseqüències del fet migratori i l'ús de les TIC des d'una perspectiva psicosocial. Per a això, es va comptar amb la participació d'un reconegut especialista en salut mental i migració.

Les seves tasques van ser:

- Elaboració del pla de cada sessió on s'especifiquin les estratègies i els objectius a assolir.
- Coordinació de les 4 sessions de suport (realitzades en dues fases).
- Orientació a les tutores, en relació als aspectes més rellevants sorgits per a les seves entrevistes.

d. Equip pedagògic

Aquest projecte educatiu va voler comptar dins el seu equip amb l'aportació de persones especialistes en les dinàmiques formatives. És per això que la figura d'un *pedagog* va ser decisiva a l'hora de dissenyar el plantejament pedagògic final i, molt especialment, en la elaboració de circuits individuals adaptats a cada dona i en el disseny didàctic dels tallers formatius.

El paper de les *tres educadores* –dues d'elles estudiantes en pràctiques de Pedagogia– va ser un complement molt important en diferents fases del projecte i una ajuda clau a l'hora de garantir la màxima qualitat del propi projecte com de la formació en si mateixa. Les educadores van participar en el treball d'acompanyament educatiu, donant suport a l'anàlisi de la informació i seguiment formatiu que duren a terme les tutores. Però la seva presència va estar lligada molt especialment al moment d'execució de la formació (els tallers) tant com a suport logístic com a suport formatiu. Les educadores van estar en contacte constant amb les dones participants, ajudant a crear un clima de confiança amb les participants.

Les tasques per cada educadora van ser:

- Recolzament als tallers formatius: participació en la elaboració de les guies didàctiques, suport en la organització del seminari introductor per tots els/les professionals implicats, suport durant els tallers formatius i grups de discussió.
- Recolzament en el acompanyament educatiu/tutories: col·laborar en l'anàlisi de necessitats, anàlisi de la informació del seguiment de la formació i en la elaboració dels informes finals de cada cas.
- Recolzament en el procés d'avaluació del projecte: participació en la recollida de la informació, en l'anàlisi de la informació i en la elaboració de l'informe final.
- Suport i orientació a les usuàries del servei de connexió.
- Suport logístic: obertura i tancament dels necessàries, condicionament dels espais, preparació dels materials necessaris per a cada sessió.
- Suport tecnològic: preparar els recursos tecnològics (ordinadors, webcams, connexions, etc.) necessaris per a cada sessió formativa i el servei de connexió.

e. Altres col·laboracions:

Per últim, aquest projecte va comptar amb la participació d'altres persones com a part de l'equip:

- *Encarregada de la difusió del projecte*: persona responsable de cerca de dones per informar sobre la posta en marxa d'aquest projecte formatiu. Això es va fer tant amb visites als espais socials amb alta presència de dones bolivianes (restaurants i bars, espai públic, associacions) com a través d'una acció amb mitjans de comunicació.

- *Editor dels materials didàctics*: Realització dels materials didàctics

4.2. LES DONES BOLIVIANES

4.2.1. Primer contacte amb les dones

A principis del mes de setembre de 2008 es van concertar diverses reunions amb associacions del col·lectiu bolivià a Catalunya amb l'objectiu de donar a conèixer el projecte formatiu entre aquest col·lectiu. A més de contactar amb possibles participants es pretenia obrir un canal per a què les persones que treballen a prop de la realitat dels bolivians i bolivianes a Catalunya poguessin enriquir aquest projecte amb els seus comentaris.

Les associacions amb les que es va contactar van ser les següents:

- Asociación de Profesionales en el Extranjero Bolivia – España –Catalunya
- Asociación Espíritu de Santa Cruz de la Sierra
- Centro Boliviano Catalán
- Asociación de Mujeres Bolivianas

L'estratègia associativa, però, no va ser del tot eficaç i clarament insuficient per arribar a un grup divers de dones. Bàsicament, les associacions es van mostrar en part receloses i en part desconfiaven de la utilitat i els beneficis de la nostra iniciativa per a les dones. Va ser en aquell moment quan es va veure necessari establir un contacte directe amb les dones a través d'una tasca de difusió pública del projecte. La difusió va incloure a més de més contactes amb altres entitats vinculades a persones bolivianes que viuen a Catalunya² una estratègia de contacte directe amb les dones. Es van editar cartells i tríptics informatius que es van distribuir tant a les entitats contactades com a llocs d'interès com ara restaurants bolivians, locutoris, i a l'espai públic. Per a aquesta tasca, vàrem comptar amb l'ajuda d'una persona molt coneixedora del terreny.

Un cop contactades, es convidava a les dones que s'interessaven pel programa de formació a una reunió informativa en la qual podien formalitzar la preinscripció si continuaven interessades.

Les sessions informatives es van dissenyar com un primer moment per a relacionar migració i tecnologia. Així, cada sessió es va convertir en un espai amable per a compartir experiències amb altres dones en una situació similar sobre el propi procés migratori i la seva experiència en l'ús de les TIC's. Les sessions informatives tenen doncs diversos objectius:

- Sensibilitzar al col·lectiu de dones bolivianes a Catalunya sobre els efectes (noves possibilitats i desafiaments) de les noves tecnologies en els contextos migratoris.
- Detectar les necessitats formatives sentides per el col·lectiu concret al que ens dirigíem, així mateix conèixer els interessos que tenen les dones d'aquest col·lectiu

² Consulado de Bolivia, Rumbos, Asociación de Cruceños en Catalunya en España, Mujeres Bolivia, Asociación Folklórica Cultural Qorincas, Casa de Bolivia en Catalunya, Comunidad de Profesionales en el Extranjero, Asociación Espíritu de Santa Cruz de la Sierra, FedeLatina, Asociación Boliviana para la integración, el desarrollo y la cultura, Acuarelas de Bolivia, Federación de Entidades Bolivianas en Catalunya.

mitjançant la comprensió dels usos i valoracions que fan de les noves tecnologies de la informació i comunicació en la seva quotidianitat.

- Informar a una població ampla sobre les característiques del curs formatiu gratuït “*Noves tecnologies al teu servei*” així dels requisits per a la participació en el curs.
- Formalitzar la pre-inscripció en el curs (també es podia fer per telèfon a través de la persona encarregada de la difusió)

Es van organitzar 5 sessions informatives, sempre en cap de setmana, amb una participació de 57 dones en total. Al final d'aquesta etapa de difusió, es va aconseguir tenir 79 pre-inscrites en el programa de formació.

4.2.2. Selecció de les 40 dones participants

De les 79 dones interessades en poder realitzar aquest curs de formació, ens vàiem amb la necessitat de seleccionar només una part. Per qüestions organitzatives i pressupostàries, aquest projecte es focalitzava en una xifra de 40 participants.

De la mostra existent --conformada per totes aquelles dones que han omplert la pre-inscripció al curs-- se'n va extreure una mostra qualitativa a partir de l'estratègia de bola de neu. D'aquesta mostra i en funció de les variables ja esmentades, es va seleccionar una submostra de 40 dones representativa de la mostra inicial.

Les 40 dones que van participar en aquest projecte tenien característiques socio-demogràfiques diferents. Intentàvem així cobrir un ampli espectre social i cultural de la població boliviana femenina a Catalunya. Així doncs, en la selecció de les participants es va intentar buscar dones que responguessin de manera diversa a les següents **variables significatives**:

- Edat

- Origen: És una variable que sorgeix del creuament de l'àrea d'origen (Rural-Urbana) amb la Zona d'origen (La Paz, Santa Cruz, El Beni, Cochabamba, Oruro, Potosí, Chuquisaca i Tarija).

- Nivell educatiu

- Context familiar: Fills/es a Catalunya – Fills/es a Bolívia
Parella a Catalunya - Parella a Bolívia
Altres familiar a Catalunya - Altres familiars a Bolívia

- Activitat productiva

- Any d'arribada a Catalunya

D'altra banda, durant la selecció qualitativa es tenen en compte factors motivacionals de cada cas³. Els factor motivacional constitueix l'eix central de la selecció qualitativa i es valora a través de dos aspectes: haver participat en els grups de discussió de les sessions informatives i els comentaris personals recollits en l'imprès de pre-inscripció sobre els motius per fer el curs.

Finalment es crea una matriu amb els casos seleccionats i es comprova que efectivament el grup seleccionat representa al grup pre-inscrit a través de taules de freqüència de les variables seleccionades. Alhora es crea una llista d'espera amb aquells casos que no han estat seleccionats per a poder cobrir les places que puguin quedar vacants.

³ A l'imprès de pre-inscripció es demanaven a banda de les dades de contacte com el telèfon, les dades personals en relació les variables significatives. En una altra part de l'imprès es preguntava sobre les motivacions per a fer el curs, la qual cosa constituiria la part qualitativa dels paràmetres de selecció. En aquesta part cada dona podia escriure perquè volia fer el curs i què és el que volia aprendre.

Acompanyant la pre-inscripció, es demanava a les participants que omplissin un qüestionari amb preguntes al voltant de les tecnologies de la informació i comunicació. Les preguntes s'encaminen a saber quines eren les tecnologies que utilitzaven habitualment, amb quina freqüència les fan servir o quina importància tenen per a elles. Aquesta informació constitueix unes variables que no s'utilitzaran per a la selecció de la submostra però que serviran per a conèixer millor el perfil grupal de la mateixa.

4.2.3. Perfil de les participants del curs formatiu

Presentem aquí les principals característiques socio-demogràfiques de les participants en el curs "Noves Tecnologies al nostre servei". Les dades es presenten en format de taula de freqüència alhora que s'hi inclou una breu interpretació.

		Edat			
		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	19-25	2	5,3	5,4	5,4
	26-35	20	52,6	54,1	59,5
	36-45	11	28,9	29,7	89,2
	> 45	4	10,5	10,8	100,0
	Total	37	97,4	100,0	
Perduts	Sistema	1	2,6		
Total		38	100,0		

Pel que fa a l'edat, una mica més de la meitat de les dones seleccionades tenen entre 26 i 35 anys i en percentatge representen el 54 %. De la resta, el grup més nombrós seria el de 36 a 45 anys que representa un 29% del total i està constituït per 11 dones. Els grups extrems serien els menys nombrosos. Per una banda hi ha 4 dones de més de 45 anys i dues dones que tenen entre 19 i 25 anys. Les dones de la franja més jove són per tant les menys nombroses.

		Zona Rural/Urbà			
		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	Urbà	20	52,6	54,1	54,1
	Rural	17	44,7	45,9	100,0
	Total	37	97,4	100,0	
Perduts	Sistema	1	2,6		
Total		38	100,0		

Regió d'origen Bolívia

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	La Paz	5	13,2	13,5	13,5
	Potosí	1	2,6	2,7	16,2
	Santa Cruz	16	42,1	43,2	59,5
	Beni	2	5,3	5,4	64,9
	Cochabamba	11	28,9	29,7	94,6
	Tarija	2	5,3	5,4	100,0
	Total	37	97,4	100,0	
Perduts	Sistema	1	2,6		
Total		38	100,0		

Origen: Zona i Regió

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	La Paz-Urbà	2	5,3	5,6	5,6
	La Paz-Rural	3	7,9	8,3	13,9
	Santa Cruz-Urbà	9	23,7	25,0	38,9
	Santa Cruz-Rural	7	18,4	19,4	86,1
	Beni-Urbà	1	2,6	2,8	58,3
	Beni-Rural	1	2,6	2,8	61,1
	Cochabamba-Urbà	6	15,8	16,7	63,9
	Cochabamba-Rural	4	10,5	11,1	80,6
	Tarija-Urbà	2	5,3	5,6	91,70
	Potosí-Rural	1	2,6	2,8	97,3
	Total	36	94,7	100,0	100,0
Perduts	Sistema	2	5,3		
Total		38	100,0		

En quant a la procedència de les dones seleccionades, la distribució entre les zones rurals i urbanes és força equilibrada. Gairebé la meitat procedeixen de zones rurals, aquestes representen un 46%. L'altre meitat procedeix de zones urbanes, representen un 54% i són 20 dones.

La procedència en tant que Regió d'origen ens indica que el grup més nombrós és el de les dones que provenen de Santa Cruz que representen el 43% del total i són 16. El següent grup més nombrós és el de les dones que provenen de Cochabamba que són 11 i representen el 29% del total. El següent grup en nombre seria el de La Paz. Aquest grup el componen cinc dones. Els grups menys nombrosos són els de Tarija i El Beni amb dues dones cada un i finalment la regió menys nombrosa és la de Potosí de la qual només hi ha una representant.

Anys d'estada a Catalunya

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	1 any o menys	6	15,8	15,8	15,8
	entre 2 i 3 anys	21	55,3	55,3	71,1
	entre 4 i 5 anys	8	21,1	21,1	92,1
	més de 5 anys	3	7,9	7,9	100,0
Total		38	100,0	100,0	

Una mica més de la meitat de les dones seleccionades han estat a Catalunya entre 2 i 3 anys i representen el 55% del total, són 21 dones. Les dones que fa entre 4 i 5 anys que estan a Catalunya serien el següent grup en nombre i representen el 21%, són 8 dones. Hi ha 6 dones que fa 1 any o menys que viuen a Catalunya i representen el 16%. Finalment, el grup menys nombrós és el de les dones que viuen a Catalunya de fa més de 5 anys donat que només són 3 dones.

En general per tant, les participants seleccionades en la seva majoria han estat vivint a Catalunya entre menys d'un any i tres anys. Aquest grup suposa el 71% del total. En canvi les participants que han estat a Catalunya entre 4 anys i més de cinc suposen el 29%.

REC Nivell educatiu

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	Primària	3	7,9	8,1	8,1
	Secundària	3	7,9	8,1	16,2
	Educació mitja	22	57,9	59,5	75,7
	Educació superior	9	23,7	24,3	100,0
	Total	37	97,4	100,0	
Perduts	Sistema	1	2,6		
Total		38	100,0		

El nivell educatiu de les participants es distribueix de la següent manera: més de la meitat de les dones seleccionades han acabat o han cursat l'educació mitja (batxillerat). Són 22 dones que representen el 59% del total. Hi ha 9 dones que a més de l'educació mitja han accedit o han acabat estudis d'educació superior (universitària). Representen el 24% del total. Es pot dir doncs que la majoria de dones seleccionades han accedit o acabat estudis posteriors a la secundària, en total representarien el 83,8%.

En canvi, les dones que han cursat només la primària o la secundària són els grups menys nombrosos. Hi ha tres dones que tenen com a nivell educatiu estudis de primària i tres dones que tenen estudis de secundària.

Activitat laboral

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	Servei Domèstic	26	68,4	70,3	70,3
	Qualificat	4	10,5	10,8	81,1
	Industrial	3	7,9	8,1	89,2
	No treballa	4	10,5	10,8	100,0
	Total	37	97,4	100,0	
Perduts	Sistema	1	2,6		
Total		38	100,0		

Pel que fa a la activitat laboral, les dones seleccionades es dediquen majoritàriament al servei domèstic. Són en total 26 dones i representen el 70% del total. Trobem també que hi ha 4 dones que treballen en llocs de feina qualificats, representen el 10%, i tres dones que treballen en el sector industrial, són el 8%. Finalment també hi ha un 10% de dones que no treballen.

Parella

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	no	26	68,4	68,4	68,4
	si	12	31,6	31,6	100,0
	Total	38	100,0	100,0	

Parella a Bolívia

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	no	35	92,1	92,1	92,1
	si	3	7,9	7,9	100,0
	Total	38	100,0	100,0	

Parella a Catalunya

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	no	28	73,7	73,7	73,7
	si	10	26,3	26,3	100,0
	Total	38	100,0	100,0	

Pel que fa a la parella, més de la meitat de dones seleccionades no en tenen, són 26 i representen el 68%. Les dones que tenen parella són 12, de les quals 3 tenen la parella a Bolívia i 10 a Catalunya. En general podem dir que la gran majoria, el 92% no tenen la parella a Bolívia ja sigui perquè és a Catalunya o perquè no en tenen. Només hi hauria un 8% de dones seleccionades que tenen la parella a Bolívia. En canvi, les dones que tenen la parella a Catalunya representen un 26% del total.

Fills/es a Bolívia

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	no	13	34,2	34,2	34,2
	si	25	65,8	65,8	100,0
	Total	38	100,0	100,0	

Fills/es a Catalunya

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	no	30	78,9	78,9	78,9
	si	8	21,1	21,1	100,0
	Total	38	100,0	100,0	

Pel que fa als fills/es, més de la meitat de dones seleccionades tenen fills/es a Bolívia. Són 25 dones que representen el 66,5% del total. En canvi, pel que fa als fills/es a Catalunya la situació és a la inversa i la majoria de dones no tenen fills/es a Catalunya. Només un 21% que són 8 dones tenen algun fill/a vivint a Catalunya.

Progenitors a Bolívia

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	no	10	26,3	26,3	26,3
	si	28	73,7	73,7	100,0
	Total	38	100,0	100,0	

La major part de les dones seleccionades tenen els pares (pare i/o mare) a Bolívia. Representen el 74% del total. En canvi, el 26% que equival a 10 dones no tenen els pares a Bolívia.

Família a Catalunya

		Freqüència	%	% vàlid	% acumulat
Vàlids	no	5	13,2	13,2	13,2
	si	33	86,8	86,8	100,0
	Total	38	100,0	100,0	

La major part de les dones seleccionades per al curs formatiu no es troben soles a Catalunya a nivell familiar. El 86% tenen algun familiar vivint a Catalunya. Per altra banda, hi ha 5 dones que no tenen cap familiar vivint a Catalunya.

5. EIXOS DE L'ACCIÓ FORMATIVA

Aquest projecte s'ha basat en dues qüestions bàsiques: els objectius i l'estructura metodològica, sustentada en un clar plantejament pedagògic que es va desenvolupar mitjançant tres eixos d'acció del procés formatiu. Aquests eixos d'acció són: els tallers formatius, les tutories i els grups de suport. Des d'aquests eixos es van realitzar les diverses activitats formatives del projecte.

Tot i que es tracte de tres eixos diferenciats en la aproximació formativa que es té, en tant objectius específics, estratègies i activitats, en el treball amb les participants d'aquest projecte formatiu tots tres eixos han estat entrelligats més enllà de les premisses bàsiques d'aquest projecte. En el treball dut a terme dins del projecte mitjançant aquests tres eixos d'acció ha

buscat la constitució d'una xarxa tant de continguts treballats com de professionals que sostenen la formació.

5.1. EIX D'ACCIÓ 1: TALLERS FORMATIUS

En aquesta línia d'acció els processos d'ensenyament-aprenentatge s'han caracteritzat per donar-se en contextos grupals, en els quals s'ha buscat entre altres: la transmissió i l'apropiació de coneixements generals tant teòrics i pràctics al voltant de la societat de la informació i les TIC per part de les participants dels tallers, així com facilitar que les participants puguin transformar aquests coneixements al ritme que necessitin, segons les seves particularitats.

Així doncs es van realitzar 14 tallers formatius estructurats de forma modular, així tant en el seu conjunt com en cadascun dels tallers vam poder oferir una ampla visió del que significa la societat de la informació i el paper de les TIC en la quotidianitat.

5.1.1. Estratègia didàctica

Les estratègies didàctiques per a la realització de les sessions formatives es van concretar en els plans didàctics que van elaborar els formadors/es especialitzats de cada taller. Aquestes estratègies van ser tan diverses com la diversitat tant en dels continguts treballats en cada taller formatiu i de les particularitats de cada formador/a de l'equip, elements que entren en joc sempre que s'exerceix el rol de formador/a (agent educatiu).

Així doncs s'han posat en pràctiques diverses estratègies però totes elles permetin l'elaboració individual dels continguts i l'anàlisi per part de les participants ressaltant informació rellevant, buscant mantenir el grau de motivació, mostrant una certa estructura dels continguts e identificant les interrelacions entre els continguts de altres tallers.

Es va fer molt èmfasis en aquest sentit, de manera que es buscaven que en cada taller es mostrin les connexions entre allò nou que s'aprenia en aquella sessió formativa amb els continguts treballats en altres tallers. Utilitzant una sèrie de recursos de suport com imatges, analogies o exercicis que permetin a les participants portar allò abstracte i conceptual a un pla més concret i vinculat a les seves vides, mitjançant un gran ventall de tècniques didàctiques.

En qualsevol cas, els plans didàctics de cada taller han mantingut coherència amb el plantejament pedagògic del projecte. És a dir, aquest projecte es basa en la concepció de processos d'ensenyament-aprenentatge participatius, que parteixin de les experiències i coneixements previs de les participants, generant una dinàmica de treball que integri els seus interessos i que possibiliti la reflexió crítica. En definitiva, estratègies que els permetin fer la translació dels aprenentatges a la seva pròpia vida i la construcció col·lectiva dels coneixements.

5.1.2. L'oferta formativa

Els tallers realitzats i els seus respectius objectius són els següents:

1.- L'ordinador del s. XXI

Trencar amb la por als ordinadors i altres TIC.

2.- L'ordinador del s. XXI: un món de possibilitats I

Conèixer diferents possibilitats bàsiques de l'ordinador.

3.- L'ordinador del s. XXI: un món de possibilitats II

Conèixer diferents possibilitats avançades de l'ordinador.

4.- Navegar pel món. Nivell bàsic

Conèixer totes les possibilitats de l'Internet com font actual d'informació.

5.- Navegar pel món. Nivell intermig

Conèixer totes les possibilitats de l'Internet com font actual d'informació.

6.- Correu electrònic: les cartes del s. XXI

Millorar els coneixements de l'ús del correu electrònic i les possibilitats d'aquesta eina.

7.- Navegar pel món. Nivell avançat

Aprofundir en el coneixement de les possibilitats d'Internet com a font d'informació fiable.

8.- *Ens comuniquem, ens entenem!*

Detectar les possibles barreres comunicatives en les relacions a distància i identificar les eines tecnològiques més adequades per a cada necessitat comunicativa.

9.- *Internet, l'eina que ens apropa: veu, vídeo*

Identificar les possibilitats d'Internet com eina de comunicació desenvolupant destreses necessàries per a la utilització de mecanismes audiovisuals per a establir relacions interpersonals.

10.- *Una imatge val més que mil paraules*

Analitzar i reflexionar críticament els missatges que transmeten les imatges i les conseqüències en els contextos migratoris. Desenvolupar les destreses necessàries per tal de realitzar fotografies

11.- *Web 2.0: tu fas Internet!*

Identificar les potencialitats d'Internet com un espai interactiu i participatiu, desenvolupant les destreses necessàries per comunicar-se amb altres persones o entitats a través de l'Internet i per formar part dels continguts de la xarxa a través de la participació en webs socials entre altres.

12.- *Internet: el nostre tramitador*⁴

Conèixer les possibilitats que permet Internet a l'hora de realitzar gestions i tràmits tant davant de l'Administració Pública com d'entitats privades.

13.- *Pantalla, teclat i ratolí*

Treballar el domini i control d'alguns perifèrics i treballar més profundament la relació entre els coneixements de les aplicacions més bàsiques dels ordinadors amb tasques més avançades apreses durant els tallers anteriors.

14.- *Jo i les TIC: el meu projecte*

Integrar les noves tecnologies de la informació i comunicació en el seu propi projecte migratori.

D'aquests 14 tallers, tres són comuns i obligatoris a tots els Plans Formatius Individualitzats (PFI) de cada participant:

Taller 1: "L'ordinador del segle XXI" Iniciar el contacte amb l'ordinador i altres TIC a totes les usuàries.

Taller 8: "Ens comuniquem, ens entenem!". Dóna resposta directa a les diverses problemàtiques de comunicació que presenta el col·lectiu de destinatàries, com a conseqüència del fet migratori

Taller 14: "Jo i les TIC: el meu projecte" Permet integrar tots els coneixements adquirits i destreses desenvolupades durant el procés formatiu (Taller síntesi).

Degut a l'alt interès de les participants i la demanda expressada per elles durant les entrevistes inicials i en la negociació dels recorreguts formatius individualitzats mitjançant els PFI (Plans Formatius Individualitzats) dutes a terme des de la línia d'acompanyament educatiu (Tutories), es va haver de fer modificacions en l'oferta de tallers que en un primer moment es van plantejar⁵. Per exemple, es va decidir duplicar la sessió del taller "Internet l'eina que ens apropa: veu i vídeo" de manera que totes les participants poguessin accedir a aquests continguts formatius.

Així mateix es va incloure un taller denominat "Teclat, Pantalla i Ratolí" per aquelles dones que presentaven majors dificultats en algunes de les competències relatives a aquests continguts. D'altra banda es va haver d'anul·lar el taller "Remeses: possibilitats i desafiaments", degut a la poca demanda expressada per les participants vers aquest taller assenyalant que aquest tema el tenen controlat i prefereixen mantenir els mecanismes que van escollir de bon principi, per tant s'estimen més aprendre altres temàtiques que per a elles encara no estan del tot "controlades" i que signifiquen una necessitat en la seva quotidianitat, com ara la comunicació sincrònica mitjançant xats o vídeo trucades .

⁴ "Tramitador": Juguem a aquest terme propi del lèxic popular bolivià per tal de designar a la figura del Gestor de tramitacions davant de les diferents administracions.

⁵ Oferta que ja en l'inici del projecte es va haver de modificar per tal d'ajustar-se al pressupost subvencionat.

5.1.3. Organització

Els tallers s'impartien els dissabtes a la tarda a l'aula multimèdia de la Biblioteca de Bellvitge, on es va comptar amb 20 ordinadors de taula de pantalla plana amb connexió a Internet, 5 portàtils i tots els accessoris i aplicacions informàtiques requerides per algunes de les sessions com per exemple auriculars i càmeres fotogràfiques⁶. La col·laboració amb l'Ajuntament de l'Hospitalet va ser en aquest sentit fonamental per aconseguir unes infraestructures tecnològiques de molta qualitat.

Cada dissabte hi havia dos tallers⁷ cadascun amb una durada d'una hora i mitja.

5.1.4. Participació als tallers i gestió de la diversitat

Cada taller formatiu ha variat en el nombre de participants, degut a que la participació en cada taller depenia dels plans formatius individualitzats pactats a les tutories. En tot cas, podem dir que cap dels tallers van comptar amb menys de 15 participants i el taller amb més participants per sessió va tenir 22 participants.

La participació en cadascun dels tallers estava condicionada als pactes arribats amb cada participant des de la línia tutorial així en funció a uns criteris⁸ marcats des de la línia d'acció de tallers formatius. Aquest fet, fa que els grups de cada taller estiguin conformats per participants amb perfils molt heterogenis: des de la zona d'origen, passant per l'edat fins al nivell educatiu. En una mateixa sessió, podíem tenir participants que tenien una llicenciatura en dret i una altre participant que té seriosos problemes amb la lecto-escritura, dones amb experiències diferents en l'ús que feien de les tecnologies, es a dir, dones que requerien aprendre a obrir una compte de mail o navegar dins d'una website amb dones que requerien aprendre a dominar el ratolí i conèixer millor les parts de l'escriptori i el teclat.

Aquesta situació ha comportat certes dificultats tant a l'hora de dur a terme les activitats dins dels tallers com en el moment d'atendre les necessitats i requeriments de les participants en el transcurs del taller. La *gestió de la diversitat* en l'aula ha significat sens dubte un dels grans reptes per a l'equip formatiu. Tot i que es va treballar intensament en aquesta qüestió, no sempre es va trobar una bona resposta.

En conseqüència amb el plantejament metodològic del projecte es va posar en marxa un treball en xarxa per part de tot l'equip del projecte. Durant les sessions dels tallers els formadors i formadores comptaven amb el recolzament d'una educadora i al menys una tutora per tal de donar suport a les participants en els seus requeriments. Fet que també va permetre un seguiment de les necessitats de cada participants. Així mateix, per iniciativa dels mateixos formadors/es es va considerar oportú que cada dissabte els dos formadors/es dels tallers que corresponguessin siguin presents durant ambdues sessions formatives, amb l'objectiu de donar major continuïtat als continguts treballats i donar més suport a les participants.

D'altre banda, de manera espontània, les dones van crear una dinàmica pròpia dins dels tallers de treball cooperatiu: les dones que sabien una mica més ajudaven a les que encara estaven iniciant-se completament en aquest tema. Així, a més de manifestar clarament totes les participants la confiança per tal de fer preguntes i demanar ajuda als membres de l'equip. D'altre banda, hem registrat grups de dones que s'ajuntaven fora de les hores de tallers per poder "estudiar i practicar", element clarament enriquidor en molts sentits per aquest projecte.

Es van intentar respectar els ritmes d'aprenentatges de totes les participants. I en aquest sentit, el temps es va presentar com una dificultat. El tipus de continguts amb els que s'ha treballat requerien disposar de més temps per a cada sessió de manera que les participants puguin

⁶ En el cas del taller de fotografia, les càmeres que es van fer servir van ser majoritàriament de les participants exceptuant aquelles que no tenien aquesta eina, casos en els que se'ls hi va donar en préstec càmeres de la Universitat Oberta de Catalunya. Així mateix la resta del material fungible per a les sessions van ser oferides des del programa de recerca Migration and Network Society de l'IN3.

⁷ Excepte els dissabtes en els que es van dur a terme els grups de discussió i els dissabtes que per calendari es van determinar com a festius, per exemple setmana santa.

⁸ Requisits de coneixements previs que permetin a les participants accedir a un taller determinat i que implica també uns recorreguts formatius i de coneixement determinats. Criteris plasmat en els plans didàctics orientatius (veure Annex 3)

comptar amb més temps per a treballar nivell pràctic alguns continguts així com per poder elaborar més profundament alguns conceptes que s'han treballat durant les sessions. D'altre part, comptar amb més temps i recursos ens hauria permès treballar per cicles de nivells de coneixements previs la qual cosa hauria simplificat molt més el treball formatiu d'aquest projecte.

Tot i les dificultats, els avanços de les participants han sigut significatius, els seus aprenentatges al llarg dels tallers formatius s'ha anat fent evident i elles eren conscients d'aquests canvis, la qual cosa ha comportat per elles un gran element de motivació per a continuar en el procés formatiu.

5.1.5. Servei de connexió durant els tallers

El Servei de connexió és una oferta que es trobava en el marc del treball formatiu grupal, i constava de dues modalitats. La primera va ser el Servei de connexió ofert després de les sessions formatives i que anomenarem Integrat. La segona va ser el Servei de connexió General.

a) Servei de connexió integrat: Cada sessió formativa va ser seguida per 30 minuts de servei de connexió a Internet lliure a la disposició de les participants de la sessió, en els quals es comptava amb una educadora, per a resoldre les dificultats que tenien les usuàries d'aquest servei.

Aquest servei tenia una doble finalitat: primerament, posar en pràctica els aprenentatges adquirits en les diverses sessions formatives; en segon lloc, l'accés gratuït a Internet i altres eines tecnològiques per part d'aquest col·lectiu, la qual cosa suposa des de la nostra perspectiva una motivació per a la inclusió d'aquestes dones en les pràctiques pròpies dels ciutadans i ciutadanes de la societat de la informació.

Tot i que l'ús d'aquest servei per part de les beneficiàries va ser de caràcter optatiu dins del curs, l'ús d'aquest servei va ser massiu per part de les participants al punt que requeria un esforç suplementari per a l'equip d'educadores i tutores aconseguir que les participants respectessin el límit de temps d'ús d'aquest servei.

Durant aquest servei de connexió posteriors als tallers, les participants practicaven l'escriptura de textos, enviaven correus electrònics, llegien els diaris de Bolívia, accedien a websites dels seus pobles a Bolívia i feien cerques sobre informació diversa. També aprofitaven per escriure correus electrònics, el qual expressaven sentiments diversos sobre el curs i s'enumeraven les coses que havien fet durant el dia en què parlaven del taller com el més important del dia.

b) Servei de connexió general. Es tracte d'un servei gratuït ofert a les participants del curs i que va consistir en donar accés als ordinadors de la Biblioteca del Centre Cultural de Bellvitge i als del centre de suport de la UOC per poder fer ús obert i general a tots els programes d'Office i accés a Internet. L'ús d'aquest servei per part de les beneficiàries era de caràcter optatiu i estava desvinculat dels horaris d'aquest. Per tant, en aquest temps les usuàries no van comptar amb cap tipus d'assessorament per part dels/les professionals del projecte.

L'objectiu d'aquest servei opcional va ser proporcionar a les participants del curs formatiu, un temps i un lloc on puguin posar en practica els aprenentatges que vagin assolint al llarg del curs de les maneres i en els moments que elles van creure més convenients en funció a les seves necessitats i interessos particulars.

Aquest servei va estar habilitat únicament durant el temps durada del curs formatiu "Noves tecnologies al teu servei"⁹ i en general va ser poc utilitzat per les dones degut a la manca de temps del que disposaven les dones. El que sí va propiciar aquest servei va ser que un nombre de participants s'interessessin per l'accés a les biblioteques i fessin la gestió per a tenir el carnet d'usuàries. Tenir accés a la xarxa de biblioteques públiques pot suposar un pas endavant per moltes d'elles en la seva relació amb les tecnologies de la informació i comunicació i amb els continguts culturals en general.

⁹ Al menys en el cas del Centre de Suport de la UOC. En el cas de la Biblioteca de Bellvitge, es un servei normal i constant per a tots els seus usuaris.

5.1.6. Materials didàctics: els tutorials

Un dels objectius d'aquest projecte va ser elaborar uns materials didàctics específics que s'adeqüin als continguts a treballar i a les necessitats del col·lectiu de dones destinatàries de la formació.

Per tant es van destinar recursos i temps a l'elaboració d'aquests materials didàctics per a cada taller formatiu ofert. Dins del projecte s'han denominat "Tutorials". Es va plantejar com finalitat última d'aquests materials que durant el transcurs de cada taller formatiu, les participants tinguin al seu abast diferents materials didàctics, tan en format digital com en paper, per tal d'aprofundir en els seus aprenentatges. Aquests materials van ser pensats com a un plus que permetia a les participants anar més enllà dels continguts treballats en els tallers, així com una eina que els permeti resoldre dubtes en els moments que fan ús de les TIC en la seva quotidianitat. Per tant en cap moment van ser pensats com una guia a seguir dins els tallers formatius sinó més aviat com a un plus de continguts.

Les participants podien trobar en els materials didàctics una introducció amb l'objectiu d'aquell material, una guia per poder fer pràctiques en temps lliure sobre els temes apresos; informació complementària interessant sobre cada temàtica; exercicis i exemples, glossaris o aclariments de paraules tècniques que es fan servir normalment.

Així doncs els materials didàctics van ser elaborats, tenint en compte algunes de les característiques de les participants¹⁰, sota els següents criteris:

- llenguatge senzill (les paraules tècniques explicades amb claredat)
- llenguatge adaptat a cultura boliviana
- llenguatge no sexista
- llenguatge molt visual amb ús d'imatges
- tipus de lletra gran per tal de facilitar la lectura
- recorre a imatges de pantalles d'ordinador senyalant amb color les diferents parts i les característiques d'allò que es vol treballar
- les fotografies emprades per als materials han de respondre a dones amb fisonomia de les diferents ètnies culturals bolivianes de manera que les participants puguin sentir-se identificades amb les imatges dels materials.

Els tutorials van comportar algunes dificultats per a la seva realització però el fet que hagi estat un especialista en disseny i elaboració de materials didàctics en noves tecnologies de la informació i la comunicació qui els va realitzar ha estat un punt fort en el resultat d'aquests materials.

Tot i així els formadors i formadores estaven prou satisfets pel treball realitzat, alguns comentaris fets ens van fer reflexionar a la coordinació d'aquesta línia sobre la divisió dels materials didàctics entre tutorials i materials dels tallers.

L'ús que les participants van fer dels materials va superar les nostres expectatives. Es va poder detectar un ús intensiu per part de les participants sobre els materials didàctics, mitjançant el seguiment individualitzat dut a terme des de les tutories es va poder identificar que les dones participants llegien cada setmana els seus materials (activitat que elles denominaven "estudiar") quan anaven en metro o després de treballar. També van assenyalar que havien practicat en grup amb els materials en locutoris, biblioteques o en casa d'alguna d'elles que comptava amb ordinador i connexió a Internet. En alguns casos, van expressar que els materials didàctics o tutorials també les va ajudar a realitzar alguns exercicis proposats des de la coordinació de tallers formatius per incentivar la pràctica dels aprenentatges.

La separació formal entre els materials didàctics destinats a l'ampliació de coneixements i els continguts dels tallers formatius han suposat per a elles no només un incentiu a buscar i aprofundir en els seus aprenentatges, sinó la possibilitat de compartir aquest coneixement amb

¹⁰ Es va iniciar l'elaboració quan ja teníem alguna informació obtinguda en l'anàlisi de necessitats del col·lectiu de dones bolivianes.

altres persones del seu entorn, convertint-se també en agents de transmissió per altres persones que poden estar geogràficament distants. Es a dir, que aquests materials didàctics han estat compartits per les dones amb els seus familiars i amics/gues tant a Barcelona com a Bolívia, augmentant de manera espontània el nombre de beneficiaris i l'abast d'aquest projecte.

5.2. EIX D'ACCIÓ 2: ACOMPANYAMENT EDUCATIU: LES TUTORIES

L'activitat de tutories individualitzades que s'emmarca dins de la línia d'acompanyament educatiu en la formació, la que es pretenia ser un punt de trobada de les demandes i necessitats de les participants amb l'oferta formativa.

L'equip que ha dut a terme aquesta línia de treball ha estat conformat per 6 persones. De les quals 3 assumeixen les tutories de les 40 dones, que van iniciar el curs formatiu, per a portar a terme la seva funció d'acompanyament.

El treball de tutories al llarg de la formació ha estat estructurat mitjançant els "Plans Formatius Individualitzats"¹¹.

El **Projecte Formatiu Individualitzat** (PFI) es configura com a una eina metodològica que permet recolzar el procés formatiu de les dones participants en els tallers formatius oferts. Alhora, esdevé una eina que articula i permet la coordinació i el recolzament continu entre l'eix d'acció de tallers formatius i l'eix de tutories.

En aquest sentit, s'ha intentat construir un instrument que permetés sistematitzar i dotar de contingut tant les tutories que s'han realitzat com els recorreguts formatius de cada una de les participants. Així, el PFI esdevé com a un pivot i com a un mediador de la relació entre les tutores i les participants en un triple sentit:

- **Projecte** entès com la planificació sistematitzada que obre la possibilitat d'un treball a realitzar. Un projecte que consensua amb cada participant les propostes i els compromisos de treball envers l'oferta i el recorregut formatiu triat.

- **Formatiu**, atès que els objectius principals de les propostes del Projecte s'adrecen cap el foment de l'adquisició d'aprenentatges, estratègies i coneixements de les dones participants en el marc dels usos de les TIC.

- **Individualitzat**, en tant que suposa una eina que permet un seguiment individual del recorregut formatiu i tutorial. Amb aquesta qüestió es vol posar l'accent en la necessitat de plantejar objectius formatius particulars per a cada una de les participants, així com assegurar el màxim possible l'adequació dels continguts oferts als interessos i les necessitats mostrades per les dones participants.

Així el treball educatiu en aquest eix d'acció té **dues etapes** clarament identificables:

La primera etapa respon a la **d'identificació i anàlisi de coneixements previs i necessitats formatives** de cada participant, les motivacions intrínseques i extrínseques que la duen a iniciar el procés formatiu i les seves expectatives respecte a la formació, a més de les seves peculiaritats contextuais, mitjançant la realització d'una entrevista inicial a càrrec de cada tutora. Els seus resultats van permetre establir les necessitats reals i potencialitats de les beneficiàries, així com garantir la seva motivació i un clima d'aprenentatge favorable a cadascuna d'elles.

En aquest sentit, i mitjançant una sèrie de reunions de l'equip de treball d'aquesta línia i la coordinació dels tallers formatius es van conformar els grups de cada taller formatiu i es va proposar a les participants els seus **recorreguts formatius (selecció de tallers)**, tenint en compte qüestions relacionades amb els interessos manifestants, els nivells previs de coneixement i ús de les TIC, les apreciacions de les tutores respecte de les capacitats mostrades i, també, la necessitat de mantenir els tallers en el nombre adequat de participants

¹¹ Veure Annex 4

per tal de que cada una d'elles pugui comptar amb l'equipament informàtic adient per a la realització dels tallers.

La segona etapa d'actuació esta vinculada al **seguiment i orientació individualitzada** de les dones participants una vegada iniciat el curs formatiu. Aquest seguiment es va dur a terme bàsicament de dues maneres: telefònicament i presencialment.

- Mitjançant la realització de **trucades setmanals** que van dur a terme cada tutora per tal de conèixer algunes impressions de les participants així com per tal de confirmar la seva assistència als següents tallers formatius del seu recorregut. D'aquesta manera, les conversacions telefòniques servien també per a resoldre dubtes organitzatives i de contingut de les dones participants. Així mateix, les dones comptaven amb el número de telèfon mòbil de les seves tutores de manera que davant de qualsevol dubte o complicació les participants han pogut contactar telefònicament amb la seva tutora en qualsevol moment. Es a dir, les tutores estaven acompanyant-les constantment i amb total accessibilitat.
- L'**accessibilitat** també a nivell presencial. Les tutores estaven presents cada dissabte durant la realització dels tallers formatius i dels grups de suport, per tal de donar resposta a les diferents demandes que podien sorgir. Amb aquesta estratègia de treball, es va aconseguir generar una certa relació de confiança. Així mateix moltes de les dones participants demandaven trobades amb les tutores fora dels horaris del taller en zones diverses de la ciutat, bàsicament locutoris, per tal de resoldre dubtes pràctiques. Demanda que va ser coberta sobre tot durant la primera meitat del curs.

Davant aquesta necessitat es va considerar des de la coordinació d'aquesta línia d'acció la creació d'un espai i un temps delimitat per a la realització de tutories. Així doncs, va sorgir l'**espai tutorial** a càrrec de les tutores, amb l'objectiu de donar una atenció més individualitzada que pugui donar resposta a necessitats més particulars. optimitzant el temps tant de les participants com de les tutores, així com millorar els nostres resultats, donant-li més contingut a les tutories. Aquest espai es va dur a terme en grups reduïts de 6 participants, en l'aula d'ordinadors del Centre de Suport de la UOC. Els horaris d'aquest espai tutorial van ser en paral·lel als tallers, de manera que les dones que durant aquell temps no tinguin taller formatiu podien accedir a l'espai tutorial.

5.3. ACTIVITAT 4: GRUPS DE SUPORT

Els grups de suport s'articulaven en quatre sessions en grup que seguien una metodologia de dinàmica de grups. Aquestes sessions van ser dirigides per una persona experta en psiquiatria en contextos migratoris i es van tractar diverses qüestions en relació a les noves situacions, problemes i capacitats per a la gestió personal de situacions derivades del procés migratori: la distància amb la família d'origen, proximitat i llunyania cultural amb la societat catalana, l'utilització de les eines tecnològiques de la informació i comunicació: avantatges i desavantatges en contextos migratoris, etc.

En aquest espai, les dones van poder expressar quines eren les seves situacions personals, els seus sentiments i pors. Es van generar unes dinàmiques molt positives i molt útils i vàrem poder ajudar a les dones a pensar en clau dels efectes psicològics que la comunicació i la informació estan tenint en elles.

Aquesta activitat va ser comú a tots els plans formatius individualitzats.

La quantitat de sessions van ser suficients, tot i que el nombre de dones a cada grup (20) potser va impedir que totes les dones participessin de la mateixa forma.

6. RESULTATS

Aquest programa de formació es posava en marxa amb un clar esperit experimental. Es tractava de, tenint en compte tot el coneixement previ sobre el paper que estan jugant les tecnologies en entorns de migració, tant d'arribada com de partida, adreçar-se a les noves necessitats formatives que genera una societat a on la comunicació i la informació se situen més i més al mig. Centrar el programa amb dones era també reconèixer i apostar pel paper que aquestes tenen en els processos migratoris actuals, molt especialment com a generadores i mantenedores de comunitats de relació transfrontereres.

A continuació, analitzem els principals resultats, esperats i no esperats, que aquest projecte aporta.

6.1. RESULTATS I APRENTATGES ESPERATS

Respecte a l'objectiu general del projecte, s'han observat:

Algunes de les participants han pogut aprofundir en el que ja sabien i d'altres han pogut establir-hi relació per primera vegada. En tots els casos creiem que s'ha assolit l'objectiu en tant que la millora s'ha percebut des de l'equip educatiu i de manera molt positiva per les dones participants, respecte als coneixements adquirits per les participants.

Respecte l'ús de la tecnologia:

Podem dir que en el transcurs del curs les participants s'han anat mostrant cada cop més confiades en les seves pròpies capacitats per utilitzar les tecnologies. Si a l'inici es mostraven porugues en tocar l'ordinador i el ratolí, al final moltes mostraven seguretat i inclòs es plantejaven reptes com ara: fer servir la càmera de fotos (la tenien però no l'havien feta servir mai), utilitzar programes de comunicació a Internet amb imatge (com Skype) enlloc de trucar o fins i tot es plantejaven comprar un ordinador propi.

Respecte al material didàctic:

Un altre aspecte a abordar en l'ítem de la comprensió, serien els materials didàctics, concretament diverses consideracions sobre els tutorials.

En general, les participants no han tingut problemes de comprensió amb el contingut dels tutorials. És més, han tret molt profit d'aquest material en altres espais fora del curs. Per tant, podem afirmar que és una bona eina de recolzament i que compleix amb l'objectiu que des d'un principi estava determinat a assolir.

Respecte la pròpia capacitat per aprendre:

Algunes dones s'han mostrat molt sorpreses de veure que en un temps relativament curt havien après força coses. Algunes dones que al principi deien que "a mi es que me cuesta mucho todo lo nuevo" o "yo es que soy muy lenta y no aprendo aunque me lo repitan" al final del curs mostraven una actitud molt més positiva, reconeixent que la seva capacitat d'aprenentatge era més alta de la que pensaven.

Respecte el compromís:

En aquest cas, volem destacar que en el transcurs del curs les dones s'han mostrat cada cop més compromeses amb el propi projecte d'aprenentatge i han anat augmentant les actituds de confiança vers l'equip (tutores i educadores). Com a exemple podem dir que les participants han anat donant cada cop més importància a l'assistència, la puntualitat i n'hi ha que han millorat el seu aspecte físic per a acudir als tallers (vestint roba més formal, amb el maquillatge o la forma d'arreglar-se els cabells)

Respecte a les relacions amb els altres:

S'ha fet evident que entre les dones ha anat augmentant la confiança entre elles. Algunes que havien reconegut a l'inici no tenir amigues o tenir-ne molt poques, han tingut l'oportunitat d'establir relacions amb dones en situacions similars a les seves. S'ha generat un ambient amigable i s'han creat alguns petits grups d'amistat entre elles.

En algun cas ens consta que també han guanyat confiança amb les persones amb qui treballen a partir del curs: Algunes dones que treballen com a internes al servei domèstic han rebut l'ajuda de les persones per a qui treballen per a poder realitzar les tasques que es demanaven durant el curs, o bé per a practicar amb els ordinadors de la casa on treballen. Hi ha el cas d'una dona a qui les persones de la casa on treballa li han regalat un ordinador portàtil.

Respecte a gestionar millor la comunicació:

Les dones han manifestat que les estratègies per a la gestió de la comunicació a la distància mitjançant les noves tecnologies de la informació i la comunicació, per exemple el xat o la videoconferència, que van aprendre en els grups de suport les van ajudar a millorar la comunicació amb els seus familiars a Bolívia, en especial amb els seus fills/es, a més d'ajudar-les a no sentir-se culpables i gestionar millor les seves emocions en aquestes situacions que elles descriuen com a molt emocionants i amb eines que poden ser positives i negatives segons com es gestionin.

Respecte les perspectives de futur:

Un dels canvis significatius en les dones ha estat que han anat mostrant cada cop més interès per les tecnologies, alhora que es projectaven cap al futur fent-ne un ús més intensiu. Diríem que hi ha hagut una tendència cap a la vivència de la relació amb les tecnologies més alegre i optimista.

Objectiu marcat	Activitat (acció)	Resultats
Millorar la utilització de les TIC	Tallers específics sobre l'ordinador i el seu ús, el correu electrònic, etc. ¹² Espai tutorial Servei de connexió Material didàctic	S'ha aconseguit fer "perdre la por" a l'ordinador. S'ha avançat durant el curs: les mateixes dones que al principi no sabien, després ensenyaven a les seves companyes. Les dones es sentien còmodes amb el nivell d'ensenyament ofert. Les dones es van sentir recolzades per les seves tutores i acompanyades per tot l'equip del projecte. Les dones van manifestar que en el curs s'han millorat en l'ús de les TIC i que han après més del que esperaven. Les participants han valorat especialment l'aprenentatge de domini del correu electrònic i xat, així com el domini dels perifèrics de l'ordinador. L'equip formatiu va enregistrar un clara progressió positiva en les participants al llarg del curs, valorant sobre tot l'evolució tant en el domini dels perifèrics de l'ordinador com d'alguns conceptes propis de la societat de la informació.
Facilitar sabers contextualitzats i reflexius sobre la societat de la informació.	Tallers actius amb temps per el debat i la participació reflexiva. Contextualització històrica i social a tots els tallers	Les participants tenen una idea més completa de l'entorn en el que es mouen. Reflexió sobre temàtiques de la societat de la informació com ara: dret a la privacitat, cost econòmic de les TIC, immediatesa de la comunicació, dret a la informació.

¹² Veure llistat apartat 5.1. Eix d'acció: Tallers formatius

		Reflexió sobre la responsabilitat que comporta el treball amb imatge en Internet.
Afavorir la promoció i l'apoderament del col·lectiu de dones bolivianes a Catalunya	Introducció de nous coneixements Afavorir l'acció col·lectiva i l'aparició de noves xarxes	<p>Les dones poden accedir ara a més fonts d'informació.</p> <p>Els coneixement adquirits es posen en marxa i s'expliquen a les famílies</p> <p>El curs com a experiència vital (les dones ho expressen quan es fan fotos per a recordar i ensenyar als seus fills/es)</p> <p>Aparició de noves xarxes per compartir les seves experiències.</p> <p>Aconseguir un certificat contribueix a la seva promoció.</p> <p>Contacte amb institucions de la societat catalana com són les biblioteques i la universitat.</p> <p>L'assistència a aquest curs ha significat per a elles un increment significatiu en la seva seguretat personal, elevant –segons ho han expressat i demostrat mitjançant diversos gestos- la seva autoestima.</p> <p>El fet d'haver decidit “estudiar” ha incrementat el reconeixement familiar cap aquestes dones, sobre tot per part de parelles i fills/es</p>
Elaborar un material didàctic específic aplicat al context de les dones bolivianes immigrades a Catalunya.	15 Tutorials repartits a les dones.	<p>Les participants llegien i utilitzaven freqüentment els materials didàctics abans de les sessions formatives.</p> <p>Les participants del curs van manifestar que elles compartien els materials didàctics amb els seu cercle més proper.</p>
Identificar les oportunitats i riscos de la societat de la informació.	Grups de suport Tallers	<p>Identifiquem que la comunicació en contextos migratoris implica un important cost emocional</p> <p>Identifiquem la importància i el com en la quotidianitat aquestes dones cerquen les millors maneres pel manteniment del contacte i seguiment de les vides dels seus fills/es.</p> <p>Millora de la comunicació amb familiars, tant en dur a terme un ús més autònom de les TIC per a comunicar-se i apropar-se a les seves famílies com per poder viure i gestionar millor la distància que els separa.</p>

6.2. ALTRES RESULTATS I APRENTATGES NO ESPERATS

Com succeeix sovint en projectes pioners, els resultats no esperats il·luminen tant com els més esperats. És per això, que volem centrar part d'aquesta apartat en aquelles aportacions que han sorgit a mesura que el programa avançava. Els enumerem a continuació:

- Moltes dones han practicat la lectura amb els textos en pantalla i poden llegir millor.
- El curs de formació per a moltes dones va significar la possibilitat de connexió amb d'altres persones, d'aconseguir tenir més (i a vegades primeres) amigues, amb qui compartir.
- Les participants van poder conèixer les biblioteques públiques i el seus serveis. Algunes dones van seguir les instruccions per fer-se el carnet de les biblioteques públiques de Catalunya.
- Els continguts variats amb exemples de elements quotidians tant de Bolívia com de Catalunya, ha permès que les dones coneguïn alguns elements culturals de Catalunya que fins llavors desconeixien.
- Altres institucions, sobretot associacions, recullen la idea de formar als migrants en aquesta temàtica, ja que a través de la nostra experiència varen identificar la gran necessitat de treballar en aquest encreuament: Migracions i TIC. En aquest sentit, creiem necessari i per tant ens comprometem a elaborar en el futur proper una guia d'orientacions per treballar, formativament, amb aquests col·lectius en aquesta temàtica: Les noves tecnologies al servei de tothom.
- Transmissió en les xarxes socials d'elles mateixes: moltes participants compartien i ensenyaven el que aprenien en els tallers i amb els materials didàctics a altres persones del seu cercle social. Elles es van convertir en noves agents transmissores de coneixement. Això ens diu que com a projecte els/les nostres beneficiaris/es s'han ampliat més enllà de només les participants del curs formatiu.
- Per a les dones participants, un element clau del curs de formació va ser trobar i conèixer altres dones bolivianes que van significar referents positius. Així mateix van tenir l'oportunitat de conèixer i relacionar-se d'aprop amb dones catalanes, que també van significar nous referents positius del que es conviure en la societat catalana del segle XXI.
- Moltes de les participants, a partir de viure positivament l'experiència d'aquest curs formatiu es van plantejar continuar estudiant i fent formació. S'han presentat casos de dones que s'han matriculat a cursos de formació de geriatría i hi han varies dones joves (25-35 anys) que varen manifestar interès de iniciar o continuar els seus estudis universitaris en les universitats públiques siguin presencials o a distancia. Dones a les que se'ls va orientar en aquestes noves iniciatives.
- Moltes de les dones participants motivades per ja conèixer el funcionament dels ordinadors i tenir la sensació de poder controlar-lo van decidir comprar-se un ordinador per casa seva, ja que moltes d'elles ens explicaven que buscaven les habitacions per viure en llocs que tenien Internet per quan poguessin comprar-se l'ordinador i poder connectar-se a Internet. Aquest curs va significar per moltes d'elles l'oportunitat de comprar un ordinador i per tant van demanar (i van rebre) orientacions tècniques sobre com comprar un ordinador. Alguna d'elles ho va fer durant el curs i va rebre ajuda per part de l'equip per tal de poder fer les practiques en el seu nou ordinador portàtil.
- Per últim, cal fer esment a l'oportunitat de fer ús de nous recursos i serveis que es troben a la xarxa i que fins ara no en tenien coneixement.

Finalment i resumint, més enllà de les intencions explícites en els objectius, les participants han expressat en els qüestionaris altres aspectes que enriqueixen el resultat final d'aquest programa educatiu pilot. A part del **procés de socialització** que ja s'ha esmentat en els anteriors apartats i que és un aspecte important a tenir en compte en els altres resultats; els grups de discussió han fomentat **habilitats emocionals i comunicatives** com l'escolta activa, l'empatia, l'assertivitat, etc. aquest aspecte ha estat confirmat tant en l'observació directa com en el qüestionari de les dones.

Si bé han adquirit coneixements tecnològics, el seu aprenentatge no s'ha quedat en lo estrictament contemplat en el projecte, sinó que les dones confirmen haver adquirit consciència tecnològica. Ens estem referint a la importància que les Noves Tecnologies exerceixen en un mateix i en la Societat de la Comunicació i la Informació, l'actual.

7. AVALUACIÓ FINAL

Tot i que aquesta memòria recull dins de cada apartat diversos aspectes d'avaluació, en aquest apartat es pretenen centrar els elements principals de la nostra avaluació. L'avaluació¹³ que s'ha dut a terme s'ha utilitzat la metodologia qualitativa, amb la finalitat de valorar la consecució de l'objectiu de la formació a través de l'adequació dels continguts oferts i la metodologia proposada. Així com valorar la realitat quotidiana del procés formatiu amb la condició de millorar-lo. Per a això, es va plantejar una avaluació a partir de l'aplicació i combinació de dos models d'avaluació de projectes formatius: l'avaluació democràtica i l'avaluació intrínseca.

És important fer notar aquí que en l'avaluació del projecte s'han volgut recollir la veus dels diferents actors del projecte dut a terme: formadors/es, tutores, educadores, participants, col·laboradors/es, i tot l'equip coordinador. La participació en l'avaluació s'ha realitzat de diferents formes i mitjançant diversos instruments:

- Diari del Tallers, com a document de seguiment continu del curs en el qual formador/a, educadores i tutores feien comentaris sobre el taller un cop aquest s'havia realitzat.
- Fitxes d'avaluació dels formadors/es (qüestionaris)
- Fitxes d'avaluació de les tutores i educadores (qüestionaris)
- Fitxes d'avaluació de les dones (qüestionaris)
- Observació de les no participants de les activitats formatives
- Revisió de la documentació de seguiment realitzada per diferents membres de l'equip: llistats d'assistència, informes de coordinació, PFI de les participants, notes de les educadores i tutores, etc.
- Reunió d'avaluació de l'equip coordinador

7.1. Participació i permanència

La participació de les dones al llarg de les 21 sessions formatives repartides al llarg de tres mesos ha estat molt alta. De les 40 dones que van iniciar el curs, 37 l'han finalitzat amb èxit i amb una assistència molt estricta. Les 3 participants que no van continuar la formació, 2 d'elles van ser dones que treballaven com a internes en el servei domèstic i van haver de deixar la formació per incomprensió de les famílies amb les que treballaven; el altre cas d'abandó del curs es tracte d'una dona que va haver de retornar a Bolívia degut a la crisi econòmica que emmarca el context d'aquest projecte.

Si bé és cert que l'equip de tutores feia un seguiment setmanal a manera de recordatori, les dones van mostrar des del començament una actitud molt seriosa, molt compromesa i d'alta motivació. Fins i tot, es va aconseguir un grau de puntualitat molt alt que només es va trencar degut a incidències dels equipaments (de l'edifici i de la tecnologia).

7.2. Aspectes organitzatius

Destaquem aquí alguns punts forts i febles que la nostre experiència pot aportar.

Com a punts forts, destaquem:

- L'equip de formadors/es, fortament implicat i motivat amb el projecte, la qual cosa va evitar possibles riscos d'un equip molt divers.

¹³ Aquest projecte va acollir a un grup d'estudiants de 3r any de carrera de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona, per tal de facilitar-los l'accés a la informació i les dades del projecte per a la realització d'un treball per a l'assignatura de "Avaluació de centres, programes i professors" d'aquesta Facultat. El grup conformat per: Laia Soler, Júlia Coromina, Marta Pena, Teresa Casellas, Sheila Beltrán, Maite Fernández. Aquest grup a col·laborat activament en una part del procés avaluatiu d'aquest projecte, sobre tot en relació als qüestionaris de valoració de les dones participants i en dur a terme l'observació no participant.

- En la preparació de les activitats formatives, es va facilitar la participació de l'equip i a l'hora de prendre decisions formatives i executives s'han tingut en compte les aportacions de l'equip.
- El lloc, tot i que estava lluny de la ciutat era força conegut per les participants. Així mateix hem comptat amb uns espais de molta qualitat, amb molta llum, i amb tots els recursos necessaris.
- Continguts ben definits i preparats consensuadament amb tot l'equip de formadors/es abans d'iniciar la formació.
- Que els formadors/es tinguin el suport constant de l'equip coordinador per dur a terme diverses tècniques didàctiques (activitats en els tallers).
- Tenir el recolzament de gent de suport dins de l'aula durant els tallers.
- Tot l'equip ha comptat amb la informació necessària per a dur a terme les seves tasques corresponents.

Com a punts febles, destaquem:

- El disseny dels tallers amb un formador diferent per cada un genera necessitats de coordinació molt fortes.
- A cada taller hi assisteixen diferents participants fa més complexa la gestió del dia a dia. Cal invertir molt temps en la organització.
- El fet de que cada dona fes uns tallers específics ha generat complexitat organitzativa. Alhora el fet de tractar temes diferents a cada taller ha facilitat poder fer modificacions.
- Tot i que s'ha pogut comptar amb equipament tecnològic d'alta qualitat, com en tot projecte d'aquestes característiques hem patit alguns problemes tècnics.
- El temps dels tallers era massa curt.

7.3. Model formatiu:

Les diferents línies han estat encaminades a aconseguir l'objectiu general del projecte, atenent a aspectes diferents però complementant-se alhora. Si des dels tallers s'ha ofert una visió àmplia del les tecnologies de la informació i comunicació, des dels grups de discussió s'han contextualitzat en la vida de les dones participants fent èmfasi en la seva experiència migratòria. Finalment les tutories han complementat aquest procés posant de manifest la importància de la trajectòria individual en la relació amb les tecnologies de la informació.

En tot cas volem ressaltar tres aspectes claus en el nostre model formatiu que ens ha permès obtenir l'èxit obtingut: una oferta formativa de qualitat, un equip formatiu motivat i molt ben format i el lloc que hem donat a les participants dins del projecte.

La oferta formativa ha estat dissenyada i planificada amb continguts específics per aquest curs, no s'han adaptat els continguts d'altres tipus de cursos. Els continguts oferts partien d'un anàlisi de necessitats previ durant el procés de difusió del curs formatiu. Es tracten de continguts dissenyats i pensats en la realitat de les beneficiàries sense limitar els continguts, sense "infantilitzar" a les participants. Es tracte d'una oferta de continguts que obre possibilitats a les participants, que inicia amb coses bàsiques però que els hi permet aprofundir en funció dels seus interessos i necessitats. El resultat d'aquest esforç de disseny és que les dones es senten còmodes amb el nivell de l'ensenyament: les dones el troben molt correcte, es van sentir bé de fet en un dels qüestionaris de valoració del curs una d'elles ho expressava de la següent manera:

"...porque se ha impartido a mi nivel cultural que aunque no llegamos con muchos conocimientos nos recibieron como si así fuera, o sea me he sentido especial y muy importante; en todo el tiempo sentí apoyo."

(dona boliviana participant del curs "Noves Tecnologies al nostre servei")

El posicionament de l'equip ha sigut clau per a l'èxit de la nostra oferta. Tot i tractar-se de formadors/es voluntaris i de ser un equip en el seu conjunt molt gran i divers, el compromís de tots els membres de l'equip¹⁴ ha estat clau tant en la conformació d'un equip compacte com en

¹⁴ Formadors/es, col·laboradors (responsable de difusió, editor de materials didàctics), pedagog, educadores, tutores, equip coordinador.

la consecució de una oferta de qualitat. Ja que es tracte de un conjunt de professionals (formadors/es i especialista en la salut mental) amb coneixements sobre els continguts que es van impartir, es tractava d'especialistes en les temàtiques. Les educadores al tenir formació pedagògica també tenien els coneixements i els recursos didàctics per a donar un suport de qualitat a les dones participants i les tutores al tenir experiència en projectes socials i coneixements de la cultura d'origen de les dones ha possibilitat un treball de qualitat. Un altre element a ressaltar és que tot l'equip va rebre formació prèvia sobre la cultura boliviana i la migració boliviana a Catalunya, i de les premisses formatives i teòriques des de la qual partia aquest projecte.

De fet un membre de l'equip ho manifestava de la següent manera:

"Hoy "he asistido" a una velada más que interesante. Las charlas han estado muy elaboradas y en poco tiempo se ha sabido ofrecer una visión de Bolivia y de sus emigrantes (en especial, de sus mujeres) que "nos exige" que este proyecto ha de obtener los mejores resultados posibles. :-)"

(Editor del material didàctic)

Però, el element més important per tal de que el procés d'ensenyament-aprenentatge sigui un èxit ha estat que tots/totes comptaven amb un profund desig de transmetre i compartir els seus coneixements amb les participants.

El **lloc de les participants** dins del projecte ha estat fonamental, ja que al tractar-se de dones adultes ha sigut protagonistes claus de la seva formació i de les seves trajectòries formatives en cap moment se les a limitat i han tingut la oportunitat d'expressar les seves necessitats, interessos i pensaments en tot moment. Elles han pogut dirigir la seva formació, sentit com es reconeixia els seus sabers personals, les seves històries personals i sentint-se valorades com alumnes que podien arribar fins on elles volguessin sense limitacions amb la confiança en les persones que formaven l'equip per tal d'ajudar-les en els seus recorreguts.

7.4. Aplicacions tecnològiques durant la formació:

Al llarg de les sessions es va innovar en quan l'aplicació de les mateixes TIC com a eina de treball. En alguns casos, aquests instruments van funcionar molt bé i van ser part de l'èxit de la sessió. Però a d'altres, hi van haver problemes. A continuació s'esmenten aquests aspectes que poden tenir una aplicació immediata per a futurs programes de formació.

- Eines tecnològiques que funcionen: wikipedia, Google imatges, NinG (xarxa social entre les participants, penjar notícies d'interès de les participants) Flickr (per compartir fotografies del curs amb les dones participants) http://www.flickr.com/photos/dones_bolivianes_a_catalunya/

- Eines que no han funcionat:

S'han tingut dificultats i lentitud per a crear compte de correu-electrònic. Aquest és un tema que requereix més atenció i estratègies específiques que permetin superar les dificultats tecnològiques, ja que no es poden crear 20 comptes de correu-electrònic al mateix temps des de la mateixa IP. Per exemple: per fer algunes de les pràctiques dels tallers —obrir un compte a un Webmail, com Gmail— si solament es té una IP, es possible que el quart, el cinquè i els altres ordinadors tinguin problemes i no ho puguin fer en la mateixa sessió.

A vegades s'han tingut problemes amb l'àudio dels ordinadors. Aquest tipus de problemes son normals quan es treballa amb les tecnologies. Per tant veiem, a partir de la experiència del curs, imprescindible fer un esforç molt gran en comprovar sempre tots equipaments i les aplicacions informàtiques abans de cada sessió. Evitant sempre la improvisació.

7.5. L'avaluació de les dones

7.5.1. Buidatge dels qüestionaris a les dones bolivianes

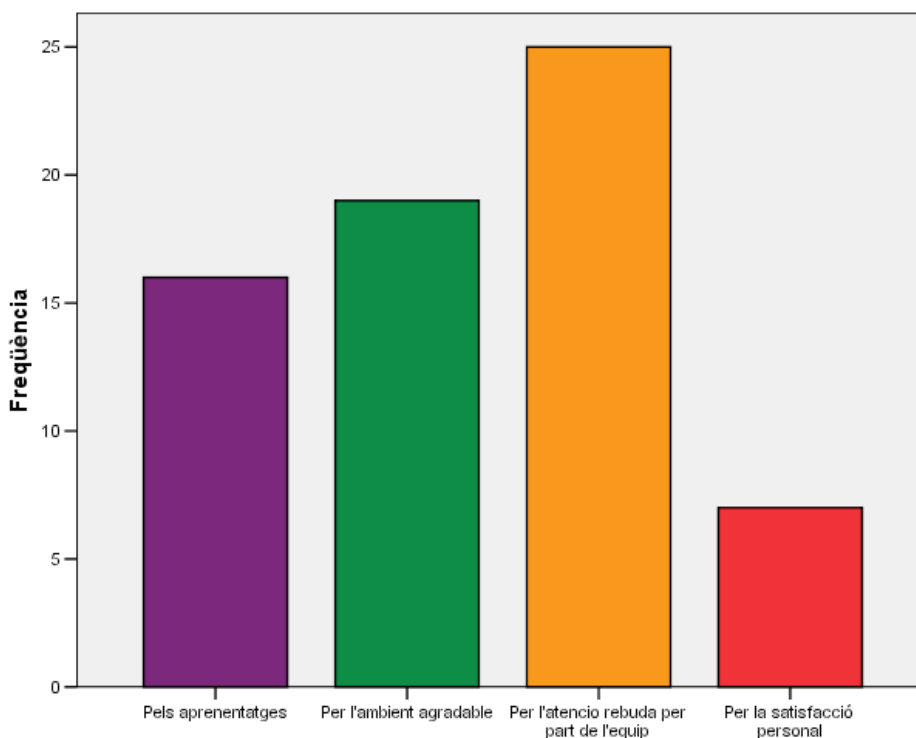
En l'Annex 6 s'hi troba el qüestionari valoratiu que van emplenar les dones participants d'aquest projecte, per tal de saber els resultats obtinguts a partir dels 37 subjectes als quals se'ls hi ha realitzat aquest.

SATISFACCIÓ

Pregunta 1		Freq.	%
Tornar a fer el curs	Si	32	100
	No	0	0
Recomanar el curs	Si	32	100
	No	0	0
Perdre el temps venint al curs	No	31	3,1
	Si	1	96,9

Pel que fa a la satisfacció que les dones han mostrat vers el curs un cop finalitzat, es pot afirmar que la gran majoria, per no dir en la seva totalitat, tornarien a fer el curs si se'ls hi presentés l'oportunitat, el recomanarien a altres persones que comparteixen la seva situació i que no s'ha perdut el temps venint al curs.

2. Sentir-se a gust en el curs		Freq.	%
Pels aprenentatges	Si	16	50
	No	16	50
Per l'ambient agradable	Si	19	59,4
	No	13	40,6
Per l'atenció rebuda per part de l'equip	Si	25	78,1
	No	7	21,9
Per la satisfacció personal	Si	25	78,1
	No	7	21,9

L'aspecte que predomina com a factor determinant d'aquesta satisfacció, amb un 78,1%, és l'atenció que han rebut per part de l'equip en tot el procés. Referint-nos a aquesta atenció podríem citar adjectius diversos que van sortint a les respostes de la pregunta; com per exemple: pacient, amable, clars, respectuosos...

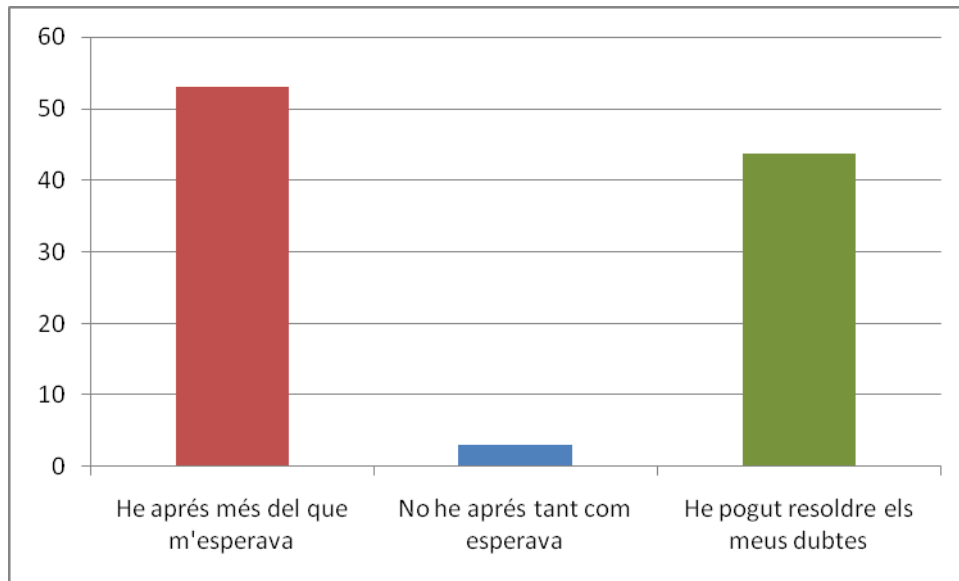
Així com l'ambient que s'ha creat en els tallers, 59,4%, on comenten que s'han sentit com en família.

Un altre factor que també és rellevant, és el dels aprenentatges adquirits, tot i que no pren tanta importància com els anteriors, amb un 50%.

Finalment, hi ha dones (21,9%) que fan referència a la pròpia satisfacció personal que han rebut en la realització d'aquest curs.

Cal remarcar que en aquesta pregunta de tipus obert totes les dones donen les gràcies per haver tingut aquesta oportunitat d'aprenentatge en les Noves Tecnologies.

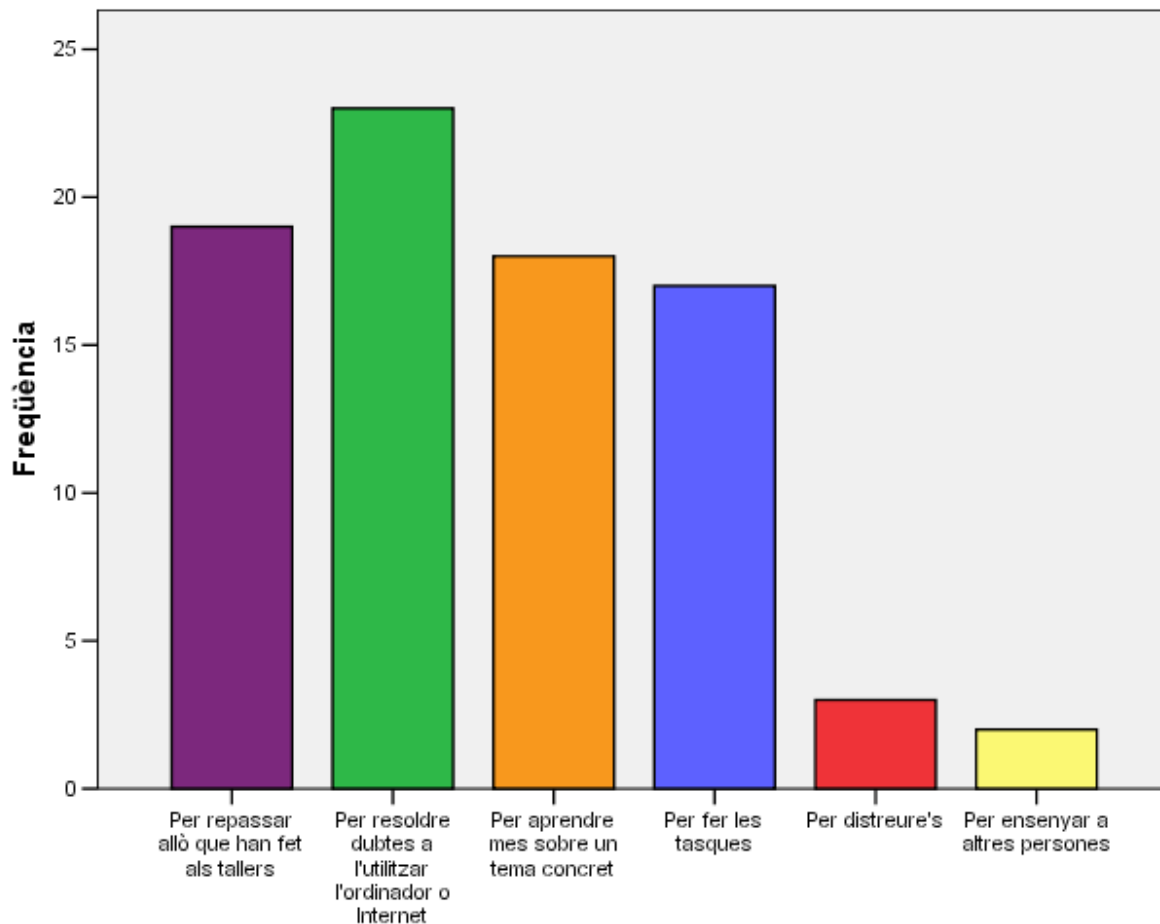
3. Aprenentatge en els tallers	Freq.	%
He après més del que m'esperava	17	53,1
No he après tant com esperava	1	3,1
He pogut resoldre els meus dubtes	14	43,8
TOTAL	32	100

Finalment, pel que fa a les expectatives que tenien en referència a l'aprenentatge en les Noves Tecnologies, més de la meitat (53,1%) afirma que ha après més del que s'esperava. L'altra meitat, en la seva majoria (43,8%), ha pogut resoldre els seus dubtes inicials. Tant sols hi ha una dona que considera que no ha après tant com s'esperava. No hi ha cap dona que s'hagi quedat amb la sensació de no haver après res.

El total de les participants està satisfet amb els tallers que ha realitzat. I s'ha sentit acompanyada per les seves tutores en el transcurs del curs. La gran majoria (96,9%) ha acudit a les tutores per resoldre els seus dubtes i no solament quan aquestes les citaven per fer un seguiment.

TUTORIALS

La major part del col·lectiu de dones afirma haver utilitzat els tutorials amb freqüència fóra dels horaris de classe. Així doncs, tenim que el 34,4% de les dones al·lega que n'ha fet un ús molt elevat, i el 37,5%, un ús bastant elevat dels tutorials.

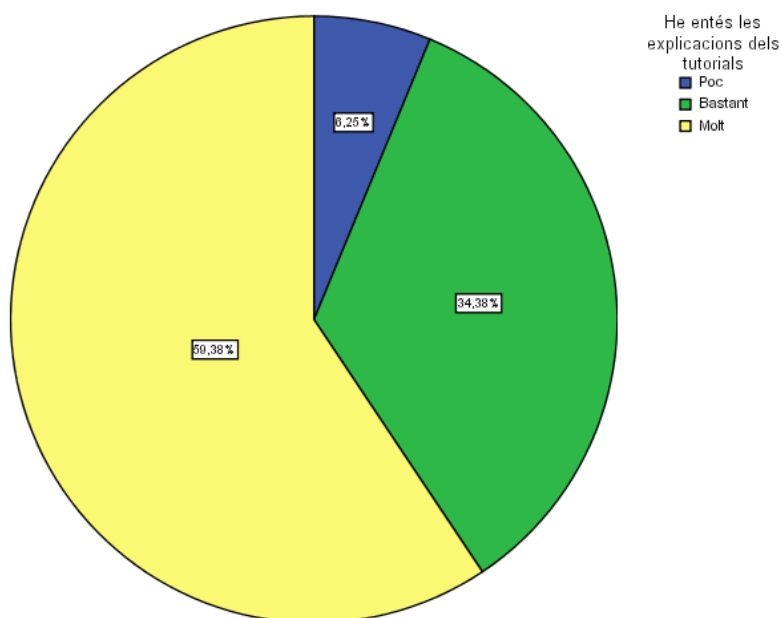
Pel que fa a les finalitats de l'ús que li han donat als tutorials podem observar que la que més predomina és per resoldre dubtes a l'hora d'utilitzar l'ordinador o Internet, amb un 71,9% del col·lectiu. El 59,4% també afirma que els ha utilitzat per repassar allò que han fet als tallers. El 56,3% afirma que els ha fet servir per anar més enllà i aprendre més sobre quelcom que li ha interessat. Tot i així, per tal d'elaborar les tasques que les tutores els hi encomanaven durant el curs, tan sols una mica més de la meitat del col·lectiu (el 53,1%) afirma haver-los utilitzat amb aquest fi. En l'opció "d'altres" hi ha hagut dos dones (el 6,2% del col·lectiu) que ha sumat una altra finalitat a les ja proposades en el qüestionari; aquestes afirmen haver utilitzat els tutorials per ensenyar a altres persones, familiars... *"Para prestar a otras personas que querian saber del tema (fotocopia)"*.

Per últim, un 9,4% afirma que els hi ha servit per distreure's en alguns moments, com per exemple, en els trajectes en el metro o simplement, com a moment d'oci.

9.Tutorials	Gens		Poc		Bastant		Molt	
	Freq	%	Freq	%	Freq	%	Freq	%
Les imatges ajuden a comprendre el text dels tutorials	0	0	2	6,3	12	37,5	18	56,3
S'ha entès les explicacions dels tutorials	0	0	2	6,2	11	34,4	19	59,4
És difícil entendre les paraules dels tutorials	28	87,5	4	12,5	0	0	0	0

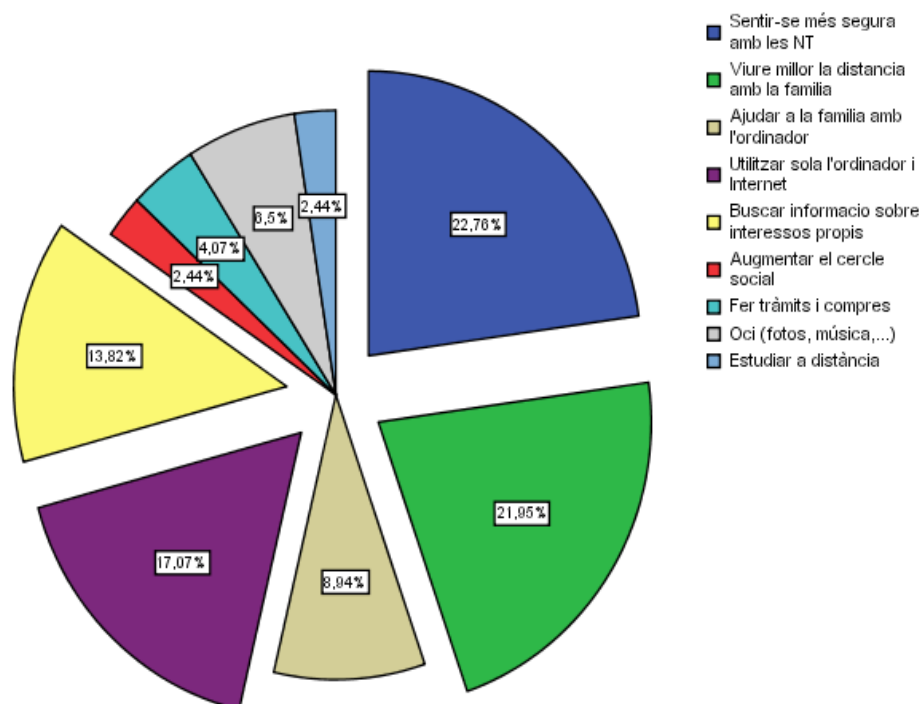
Finalment, pel que fa referència al contingut dels tutorials, podem observar que en la gran majoria les imatges que acompanyaven el text han ajudat molt a comprendre el contingut dels tutorials; així ho afirma el 56,3% amb un grau molt alt, i el 37,5% amb un grau bastant alt. Tan sols el 6,3% ho ha considerat amb un grau poc alt.

Pel que fa al grau de comprensió de les explicacions dels tutorials, ens tornem a trobar que les participants afirmen amb graus semblants als anteriors no haver tingut problemes.

Així doncs, el 59,4% afirma haver entès les explicacions amb un grau molt alt de comprensió. El 34,4%, ho afirma amb un grau bastant elevat; i tan sols el 6,2% afirma haver tingut un grau poc elevat de comprensió.

Per últim, pel que fa a la utilització de tecnicismes en les explicacions, se'ls hi pregunta en grau de dificultat, si ha estat difícil entendre les paraules dels tutorials. En aquest cas la gran majoria (87,5%) respon que gens. I el 12,5%, respon que han tingut poca dificultat en la seva comprensió.

Respecte a l'extrapolació d'aprenentatges del curs en la seva vida quotidiana, observem que hi ha quatre aspectes que predominen en aquesta. El que més destaca, amb un 22,7% és el sentiment de seguretat vers les noves tecnologies, aquest es desenvolupa mitjançant els coneixements que han assolit durant el curs.

Seguidament amb un 21,95% ha estat molt valorat per les participants el fet de poder viure millor la distància emocional i física que provoca la migració mitjançant les noves tecnologies com a eina de comunicació. Cal tenir en compte l'objectiu principal del projecte i per tant, aquesta pregunta és un molt bon camí per poder observar-ho.

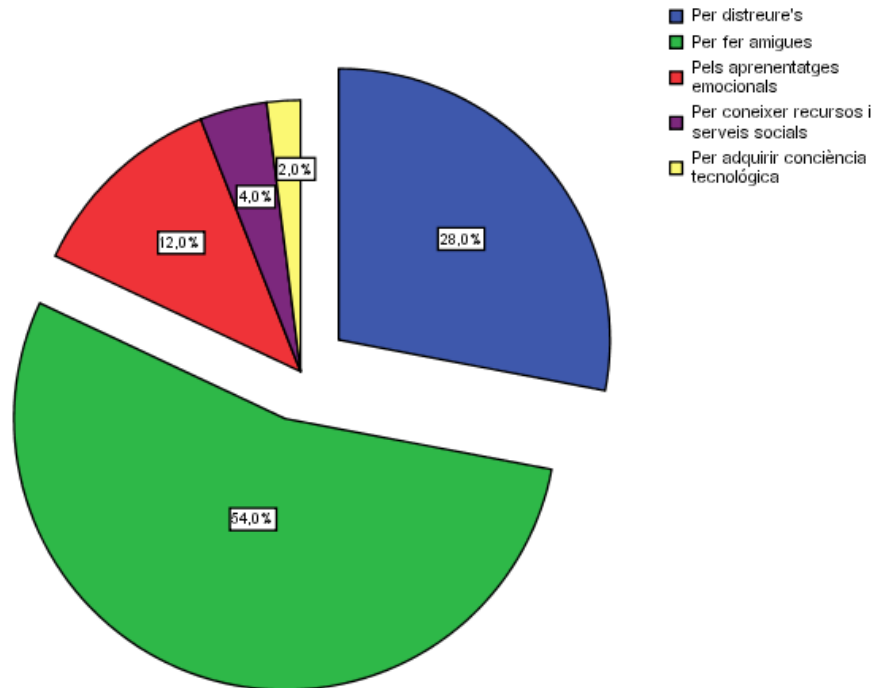
El 17,07% de les participants, fa referència a la seva autonomia en la utilització de les tecnologies fora dels tallers i en la confiança que han guanyat en si mateixes. Dins d'aquest punt trobaríem l'aspecte d'utilitzar soles el ordinador, o d'altra banda, prescindir del locutori i tenir una total llibertat per poder fer ús de les Noves Tecnologies sense necessitat de trobar-se en aquest espai públic.

Per altre banda, en l'últim gran bloc amb un 13,82%, utilitza els aprenentatges que les dones han obtingut en el curs per beneficis propis com la cerca d'informació del país d'origen. Moltes dones ens parlen de que ara ja busquen tot tipus d'informació sobre allò que els interessa, i fins i tot, a un nivell més concret, per obtenir informació sobre l'ajuntament. A més a més, també hi hauria aspectes com llegir llibres o el diari a través de l'Internet i finalment, el fet de buscar feina. Destacaríem frases com la de: *"Buscar informació de mi interés"*.

En relació a **altres finalitats** que les dones exposen del curs, trobem que l'aspecte predominant d'aquest, amb un 54%, ha estat el fet de fer amigues, podent mantenir en la societat receptora unes relacions socials satisfactòries que, pel procés de migració, havien deixat de banda.

Elles parlaven de: *“Conocer a más gente”*; o *“Relacionarse con todos”*.

Seguidament podem observar que amb un 28%, les dones busquen un espai per tal de distreure's a partir de les sessions desenvolupades durant el curs. Elles parlen d'accions tant

quotidianes com per exemple, aprofitar el temps, alegrar la seva vida, augmentar la seva confiança cap a ella mateixa i tot allò que pot arribar a fer i aconseguir, o simplement (resposta que ens ha cridat molt l'atenció), conèixer el context concret on es realitzaven els tallers: Bellvitge.) Aquest fet el podem relacionar amb la cerca d'amistats i amb l'aprenentatge emocional, ítem valorat en un 12%. Elles parlaven de superar-se, tenir un aprenentatge emocional elevat o aprendre a comprendre a les demés persones amb les seves diferències i amb els conflictes que poden existir entre elles.

Destaquem que les mínimes puntuacions han estat raons com la coneixença de serveis socials i l'adquisició de consciència tecnològica, valorats amb un 4% i un 2% respectivament.

Per complementar l'avaluació qualitativa es disposa de dades extretes dels grups de discussió, en el següent llistat es presenten les idees extretes de comentaris avaluatius que fan les participants sobre el seu propi procés d'aprenentatge en el curs de formació: progressos, pors i altres aspectes recollits en els ítems. Així doncs, els resultats són els següents:

Han incrementat la seva autonomia

- No tenir por a que es talli l'ordinador quan s'està tenint una conversa amb la família: "Tinc més confiança, ja sé com tornar-ho a obrir".
- El fet de adquirir certa autonomia en l'ús del Internet els ha fet desprendre's de la dependència al locutori (un lloc que descriuen com, fred i poc íntim)

Les TIC com accés a la informació del país d'origen

- Poden accedir a la informació del país d'origen mitjançant diaris digitals.
- Poden mirar webs que els hi recordi la cultura popular del país d'origen.

Finalment, en un dels grups de suport una de les dones senyalava a les seves companyes el que per ella el curs havia sigut molt important en la seva vida i que el després havien d'aprofitar-lo. Ja que elles es sentien afortunades d'haver pogut ser seleccionades per viure esta "gran experiència". Així mateix en la mateixa conversa dins del grup una altra dona expressava que el curs era el començament i ho feia de la següent manera:

"Ellos nos han dado la mano, nos han enseñado los primeros pasos pero en los tutoriales podemos seguir aprendiendo y practicando. Compañeras no se dejen y continúen con los tutoriales que podemos seguir adelante más y más!"

(dona participant en el grup de suport)

7.5.2. Un apunt sobre els grups de suport

Les dones van valorar molt els grups de suport, i tot ser un espai en el que es tractaven temes de gran sensibilitat, es va crear un clima de confiança i seguretat que va permetre a les participants expressar els seus sentiments i reflexionar.

Les temàtiques que van sortir sobre tot en els grups de suport son les vinculades a les problemàtiques derivades de l'ús de les TIC com canals de comunicació amb la família. Entre els punts identificats podem indicar el següents:

- Els ha apropiat més a la família ara es poden veure amb més freqüència
- Els hi crea vici i dependència
- Incrementa la seva nostàlgia
- Fan un seguiment dels seus fills/es més constant i els corregeixen les faltes
- Sentiment de confusió – *Tan a la vora però, tan lluny.*
- Obsessió per rebre informació de la família (mirar si estan connectats, mirar correu...)

Elles van assenyalar amb claredat al final del curs que les estratègies per a la gestió de la comunicació a la distància mitjançant les noves tecnologies de la informació i la comunicació, per exemple el xat o la videoconferència, que van aprendre en aquests grups de suport les van ajudar a millorar la comunicació amb els seus familiars a Bolívia, en especial amb els seus fills/es, a més d'ajudar-les a no sentir-se culpables i gestionar millor les seves emocions en aquestes situacions que elles descriuen com a molt emocionants i amb eines que poden ser positives i negatives segons com es gestionin.

8. DIFUSIÓ DEL PROJECTE

Dins un projecte com el nostre, a on la comunicació és un factor vehicular, no podríem oblidar la oportunitat de fer-ne difusió pública. Primer de tot perquè aquest projecte neix dels resultats d'una recerca prèvia. I avui dia, el retorn social d'allò que es treballa en recerca és un factor imprescindible de la deontologia científica. Tant el projecte en sí mateix, com donar a conèixer a la societat la complexitat que comporta per aquest col·lectiu de dones immigrades gestionar aspectes com la comunicació familiar a distància i les seves relacions més personals (com la de mares-fills/es) mitjançant les noves tecnologies de la comunicació i la informació es una manera de retorn social pel que hem volgut apostar des del Programa de recerca Migration and Network Society (MNS) i des de la coordinació d'aquest projecte.

Per tal de dur a terme aquesta difusió pública del projecte hem dut a terme les següents estratègies:

- La creació d'una web del projecte en la que consta tota la informació pública del projecte:
http://www.uoc.edu/opencms/opencms/webs/projectes/dones_bolivianes/
- Ressò a diferents mitjans de comunicació abans, per tal de aconseguir participants interessades en el curs són els següents:

- **Canal T.V. RÀDIO DE L'HOSPITALET** .- El programa "La Vida" on es va fer entrevista a la Dra. Adela Ros.
- **Ràdio FLORIDA, HOSPITALET** .- Es va parlar directament amb la Sra. Raquel Coizapanta que té un programa i ens va donar publicitat.
- **Com RÀDIO** .- la Sra. Malena i Benito del programa Voz Latina, ens van donar publicitat.
- **Periódico LATINO** .- On es va fer publicitat del curs formatiu.
- **Canal LATINO**-. Es va donar publicitat al curs formatiu dins del programa "La abogada del pueblo"
- **Periódico BOLIVIA.ES** Van enviar a la seva corresponsal Gabriela González a les sessions informatives i es va publicar al diari que és de Madrid. <http://bolivia-es.com/>
- **Revista "RAÍZ BOLIVIANA"** .- el Sr Edwin Pérez de la revista Arrel, on van donar publicitat al curs.
-
- Ressò a diferents mitjans de comunicació abans del curs:
 - **Canal de L'Hospitalet**: TV L'H aparició en el telenotícies vespre (dissabte 18 d'abril, 2009) <http://www.canal-h.net>
 - **Hospi.cat Diari digital de L'Hospitalet**. Article "Curs sobre TIC per a dones bolivianes" (22 d'abril, 2009) http://hospi.cat/index.php?option=com_content&task=view&id=1974&date=2009-06-01
 - **Alfabet: dones immigració i tecnologies**. Article "Una quarantena de dones bolivianes es formen en TIC en la UOC" (11 de maig, 2009) <http://www.moviments.net/maite/AlfaBeta/2009/05/not-una-quarantena-de-dones-bolivianes-es-formen-en-tic-amb-la-uoc/>
 - **TV3** Aparició del projecte al Telenotícies de TV3 (**17 de maig, 2009**) <http://www.3cat24.cat/video/1229569>
- **Radio Deseo 103.3 FM** (www.radiodeseo.com). Radio Boliviana de la associació Mujeres Creando" que emet en directe on line, on es va fer Menció especial al curs i a l'esforç que estaven fent les dones participants en aquesta formació.

En aquest sentit volem fer referència especial a la importància que va tenir per les dones sentir un programa de ràdio de Bolívia on es parlés d'elles. També l'impacte de les visites de la televisió. Evidentment no és un element imprescindible per a la formació que hi hagi un reconeixement mediàtic però va resultar ser una manera molt atractiva de connectar la formació amb el "món" i amb la societat catalana.

9. CONCLUSIONS: com haurem de formar a les dones migrades a la societat de la informació?

El projecte que es presenta ha estat una experiència altament positiva en la qual hem après més totes les parts implicades. Les dones, com ja hem apuntat, han valorat molt positivament la seva participació en el projecte. En aquest darrer apartat volem destacar tres aspectes centrals que hem après nosaltres de l'experiència obtinguda en aquest projecte formatiu.

Formació en TIC comporta sortir de la vida als marges: per a les dones migrants, la possibilitat que se'ls va oferir va comportar una esclatxa de color dins una vida grisa marcada molt fortament encara per la seva condició de migrant. Les tecnologies de la informació i de la comunicació són un element de modernitat i prestigi, quelcom que connecta directament amb un node central de la nostra societat. I les dones bolivianes, tancades en uns móns sense reconeixement econòmic ni social, sovint desprestigiades i limitades d'allò que són i podrien fer, han pogut gaudir d'un espai de revaloració i reconeixement. Les TIC, com altres analistes socials apunten ja, actuen com a eina d'apropiació de les poblacions marginals, entès marge com autodefinició dels propis actors socials de les seves situacions socials respecte a un entorn social present i futur. En bona part, els dissabtes a la tarda els encontres al voltant d'una

temàtica tecnològica, representava per aquelles dones una forma de sortir d'un món i d'entrar en un altre, dels marges al centre. En aquest moviment resulta imprescindible que la formació sobrepassi les demandes a necessitats concretes (sigui ambiciosa) i que l'entorn formatiu sigui de qualitat. En aquest sentit, a cada sessió s'obria el teló i les dones se sentien protagonistes d'una escena de modernitat que les feia sentir reconegudes dins d'aquesta modernitat. Igualment, les demandes que les dones ens van fer arribar de més formació cal llegir-les com un crit a no voler sortir d'aquesta modernitat.

Formació en TIC com a mecanisme d'integració social: Les característiques i conseqüències que comporta viure en entorns altament dominats per unes tecnologies omnipresents que faciliten l'accés a la informació i la comunicació i a una major interacció, exigeix un grau de preparació ampli i profund per a tothom. Per a les persones migrades, les TIC representen un vehicle de transmissió d'informacions i emocions centrals en les seves vides. La utilitzat de la formació en TIC en un sentit ampli, com aquest projecte ha entès, és central per a les persones migrades, molt especialment per a les dones, eixos fonamentals de les relacions familiars amb fills/es i altres familiars, tan aquí com als països d'origen. Les dones migrades mantenen llaços socials tant a la societat receptora (Catalunya) com més enllà de les fronteres. La integració social d'aquestes dones requereix, doncs, el coneixement i domini de les eines de gestió de tots aquestes xarxes. Les tecnologies ocupen un paper fonamental d'aquesta realitat complexa, tal i com ho hem pogut comprovar al llarg del transcurs d'aquest projecte de formació.

L'interès de les dones cap a les temàtiques triades ha estat sempre molt alt, així com la "traducció" o aplicació que en feien cap a les seves situacions personals. Les persones migrants en l'actualitat han estat llençades a un univers de comunicacions asincròniques amb imatges incorporades, a una realitat de connectivitat permanent, a infinites i confuses fonts d'informació, a possibilitats abans inimaginables de contacte amb unes realitats allunyades en l'espai, etc. És la primera generació en la història de la immigració que es veu abocada a gestionar gairebé amb més intensitat l'absència que la presència. I tot això, sense una formació activa i crítica, no pot fer-se amb èxit. Per a situar-se com a ciutadanes de dret en la societat de la informació, la població migrada necessitarà tenir, cada vegada més, els coneixements necessaris per exercir i fer prevaler drets com els de l'accés a la comunicació i informació mitjançant les noves tecnologies o com el dret a la privacitat en l'ús de les noves tecnologies de la informació i comunicació, evitant, per exemple, el control social que pot derivar de l'accés a aquestes en llocs d'accés obert i públic.

La formació en TIC suposa, doncs, una plataforma molt útil per a la construcció d'una veritable societat plural que doni iguals oportunitats a tothom. El model que nosaltres hem experimentat al llarg d'uns mesos és totalment exportable per a associacions i entitats en contacte amb dones migrants. Per tal de que aquestes institucions puguin aplicar fàcilment aquesta línia de treball, es treballa en una Guia per a la de les Dones Migrants en TIC que es penjarà a la Xarxa abans de finals de 2009.

10. ANNEXOS¹⁵

1. Calendari general del projecte
2. Horaris de les sessions i activitats formatives del curs
3. Fitxes didàctiques dels tallers formatius
4. Pla Formatiu Individualitzat: mostra
5. Material didàctic: Mostra d'alguns tutorials i materials de l'espai tutorial
6. Qüestionari d'avaluació dones
7. Website: Dones Bolivianes a Catalunya
8. Tríptic de difusió
9. Annex fotogràfic
 - a. Fotografies de les sessions informatives
 - b. Fotografies del seminari de formadors/es (programa del seminari)
 - c. Fotografies del curs "Noves Tecnologies al nostre Servei"
 - Fotografies dels tallers
 - Fotografies grups de suport
 - Fotografies espai tutorial

¹⁵ Veure document adjunt "ANNEXOS"